HALKLARIN DEMOKRATİK PARTİSİ

MÜLTECİLER, HAKLARI, SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

HDP ARAŞTIRMA BİRİMİ
YUVARLAK MASA TOPLANTISI RAPORU

Baskı Öncesi Hazırlık: Basın, Yayın ve Propaganda Komisyonu
Baskı:

HALKLARIN DEMOKRATİK PARTİSİ GENEL MERKEZİ

Adres: Barbaros Mah. Tahran Cad. Büklüm Sok. No: 117 06680 Çankaya/Ankara
Telefon: 0-312-427 17 80 (pbx)

Faks: 0-312-428 89 57
E-Posta: bilgi@hdp.org.tr

www.hdp.org.tr

facebook.com/HDPgenelmerkezi

twitter.com/HDPgenelmerkezi

instagram.com/HDPgenelmerkezi

youtube.com/HDPgenelmerkezi

İÇİNDEKİLER

HDP
HALKLARIN DEMOKRATİK PARTİSİ

HDP
HALKLARIN DEMOKRATİK PARTİSİ



MÜLTECİLERİN İNSAN HAKLARI VE HDP SİYASİ TUTUM BELGESİ

Suriye'den Türkiye'ye ilk mülteci kafilesi 29 Nisan 2011'de giriş yaptı. Bugün Türkiye'de yaklaşık 300.000'i 11 farklı il ve 22 merkezde devletin denetimi altındaki kamplarda kalan, 3 milyondan fazlası ise kayıtdışı olan ve Türkiye'nin farklı illerinde yaşayan Suriye'den gelen mültecileri barınmaktadır. Bunlar dünya tarihine geçecek sayılardır.

HDP
HALKLARIN DEMOKRATİK PARTİSİ

Ocak 2016 tarihinde gerçekleştirdiğimiz Büyük Konferansımız,

- Parti Meclisi'ni göçmen/mülteci sorunları ile ilgili çalışma yapacak bir komisyon oluşturma konusunda görevlendirir.
- Komisyon, Türkiye'nin 'Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi'ne koyduğu sınırlamanın kaldırılması yönünde çalışmalar yapar.
- Komisyon, sayıları 2 milyonu aşmış durumda olan Ortadoğu, Suriye, Rojava, Şengal ve çatışmalı tüm bölgelerden gelen mültecilerin sağlık, barınma, anadilinde eğitim, çalışma haklarına dair ilgili sivil toplum kuruluşlarıyla, yerel yönetimlerle, demokratik kitle örgütleriyle de bağlantılı olarak çalışmalar yürütür.
- Komisyon, mülteci/göçmen kadınların yaşadığı istismar, tecavüz, şiddete ve cinsiyetçiliğe karşı politikalar geliştirir.
- Komisyon, göçmen/mültecilere yönelik gittikçe artan nefret söylemi, ayrımcı dil ve sömürüye karşı çalışmalar yürütür.
- Partimiz, Suriye'deki vekâlet savaşını sürdüren diğer devletler kadar Türkiye'nin de Suriye halklarının sefaletinden sorumlu olduğunu saptayarak, hükümeti Türkiye'deki Suriyeli göçmenlere/mültecilere uluslararası geçerliğe sahip mülteci statüsü tanımaya; Suriyeli göçmenlerin Avrupa'dan uzak tutuldukları bir esir kampı olmak için AB ile utanç verici pazarlıklara girişmek yerine, mültecilerin anavatanlarına dönecekleri koşulları yaratmak için demokratik Suriye'nin inşası doğrultusunda çaba göstermeye çağırır... şeklinde bir karar almıştır.

Konu üzerinde ayrıntılı bir çalışmayı hedefleyen partimiz, ilk olarak ilgili komisyonu hayata geçirmiş ve çalışmalarına başlamıştır. Çalışmalarımıza referans oluşturması amacıyla Araştırma Birimimiz Göçmen ve Mülteciler Komisyonu'yla birlikte bir çalıştay gerçekleştirmiş ve sonuçlarını raporlaştırmıştır. Bu çalışmada elde edilen bulguların da işaret ettiği gibi, mültecilerin yaşadıkları sorunlar Türkiye'nin öncelikli sorunları içindedir. Bu alandaki sorunların çözümü konusundaki gecikmeler çok daha derin sorunlara neden olacak niteliktedir.

TÜRKİYE'NİN MÜLTECİ HUKUKU

Konferansımızda aldığımız kararın gerekçesinde de belirttiğimiz gibi, "Türkiye önemli bir göç yoludur, mültecilerin kaldığı ve geçiş yaptığı bir ülkedir. Yaşanan bu göçler Ortadoğu'daki iç savaşlardan, Türkiye'deki savaştan ve genel olarak da yoksulluktan kaynaklıdır. Buna rağmen uzun yıllar mültecilere dair kapsamlı ve evrensel hakları içeren bir yasası olmamıştır. Bu alandaki ilk yasal düzenleme 6458 sayılı "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu" ile yakın zamanda gerçekleşmiştir. Ancak bu yasada coğrafi bir sınırlama korunmuş, Türkiye'ye sığınan kişiler açısından Avrupalı ve Avrupalı olmayan ayrımı devam ettiriliyor. Ayrıca yasa ile düzenlenen eğitim, sağlık, sosyal yardım gibi hakların uygulamasında çözülmeyi bekleyen birçok sorun ortaya çıkıyor.

> Suriye'den gelen yüzbinlerce mültecinin yanı sıra Şengal ve Kobane'den gelen mültecilerle birlikte Türkiye'nin mültecilere yönelik kapsamlı bir politikasının olmaması giderek büyüyen bir

sorun yaratıyor. Türkiye'den AB ülkelerine geçmeye çalışan göçmenlerin binlercesi sınırlarda ve deniz yollarında yaşamlarını yitiriyor. Yurtlarından göç etmek zorunda kalanlar insan kaçakçılarına mahkûm ediliyor.

Bugün Türkiye'de mültecilerin hayatları statülerinin verilmemesi sebebiyle askıya alınmıştır. Farklı ülkelerden gelen mülteciler arasında yapılan ayrımcılık, geçicilik yaklaşımı, insanların geleceğe dair hayal ve hayat kuramama sıkıntılarını doğurmaktadır. Geleceksizlik ve geçicilik, belirsizlik hali, aile içi şiddeti artırma, intihar eğilimi, çocuk işçiliği gibi ciddi sorunlara yol açmaktadır.

Mülteci nüfusunun çok büyük bölümünü çocuklar, kadınlar ve yaşlılar oluşturuyor. Özellikle kamp dışında yaşayan çoğunluk eğitim, sağlık gibi temel insan haklarından yoksun bir halde hayatlarına devam etmek zorunda bırakılıyor. Öte yandan mültecilere yönelik giderek artan nefret söylemi ve işlenen nefret suçları da ayrı bir sorun alanı oluşturuyor. Türkiye'deki mülteciler ayrıca ucuz işgücü olarak görülüyor.

22 Ekim 2014 tarihinde Bakanlar Kurulu kararıyla yayınlanan "Geçici Koruma Yönetmeliği" ile Suriye'den gelen mültecilere korunma sağlanması yönünde bir adım atılmıştır. Ancak bu yönetmelik de kapsamlı bir politika üretmekten çok uzaktır. Hükümet tarafından kullanılan "misafir" kavramının hukuksal bir karşılığı olmadığı gibi, bu yaklaşım mültecileri birer özne olmaktan çıkaran, muğlak bir anlayışı da beraberinde getiriyor. Var olan durum ve bütün veriler de gösteriyor ki, mültecilere yönelik çalışmalar çok boyutlu ele alınmalıdır."

Bugün Suriyeli mülteciler, sosyal ve siyasal zeminde hem birçok soruna sahiptir hem de Türkiye siyasetinin bütünlüğü içinde sorunlarına acil çözümler bekleyen bir topluluğu oluşturmaktadır. Kuşkusuz mülteciler konusu Türkiye'de özelikle Suriyeli mültecilerin sayısal çokluğu nedeniyle belirginleşmiştir; göç trafiği ve bu süreçte yaşanan insanlık dramlarıyla dünya genelinde de gündem haline gelmiştir.

HDP
HALKLARIN DEMOKRATİK PARTİSİ

Oysa Türkiye'nin bu alandaki sorunları çok uzun yıllardır devam etmektedir. Ne yazık ki, bu sorunların çözümüne yönelik gerçekçi ve sağlıklı bir siyaset uzun yıllardır üretilememiştir. Türkiye'de yaşamakta olan ve farklı çatışmalı alanlardan gelen mülteciler, gerek mülteci hukuku gerekse insani ihtiyaçlarının karşılanması açısından birçok sorunla karşı karşıyadır. Hukuken adeta görünmez durumda olan mültecilerin sorunları hem insani hem de politiktir. 2014 yılında kurulmuş olan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nde makro bir göç politikası yapılamadığı gibi, var olan sorunlar da halı altına süpürülmüş, mültecilerin statüleri belirsizliğini korumuştur.

AKP, çıkarcı siyaset anlayışını mülteciler konusunda da sergilemiştir. Suriyeli mülteciler üzerinden siyasal, toplumsal ve ekonomik hesaplar peşinde koşan AKP, kâh Avrupa'ya karşı koz olarak kullanmak, kâh Kürt sorununda araçsallaştırmak, kâh Alevi yaşam alanlarını taciz etmek, kâh ucuz işgücü olarak emek piyasasında değerlendirmek gibi adımlarla bu insanlara zalimce yaklaşmaktadır.

AKP'nin bu konudaki kabul edilemez uygulamaları, Saray'ın darbe hukukunu hayata geçirme sürecinde daha da içinden çıkılmaz bir yere sürüklenmiştir. Sınırın her iki yanında yaşanan katliamlar, yıkımlar ve yerinden edilmelerden Suriyeli mülteciler de kendi paylarına düşeni fazlasıyla yaşamaktadırlar.

Bugün Suriyeli Mültecilerin insani ve sosyal sorunlarının çözümüne yönelik atılacak adımlar, Türkiye siyaseti açısından da önemli bir gelişmeye olanak sağlayacaktır. Özellikle giderek parçalanan toplumsal yapının

ve kamplaşan politik öbeklerin Suriyeli mülteciler özelinde yeniden ayrışması toplumsal açıdan kabul edilebilir olmadığı gibi, taşınabilir bir yük de değildir. Kaldı ki; bugün Kürt sorununun geldiği aşama, Saray'ın ve hükümetin çözümsüzlüğü dayatan yaklaşımlarıyla barış ve demokrasi ekseninden savaş ve darbe eksenine kaymıştır. Bu türden bir gelişmenin Suriyeli mülteciler üzerinde yaratacağı olumsuz gelişmeler kadar, mülteci sorununun çözümüne yönelik atılacak adımların bu sorunları derinleştirici de olabileceğini aklımızda tutmak zorundayız.

SORUNLAR VE YAPILMASI GEREKENLER

Uluslararası anlaşmaların mülteciyi başka bir devlet otoritesine sığınan kişi olarak tanımlamasına rağmen, Türkiye'deki kamu otoriteleri Suriyeli mültecileri ısrarla "misafir" olarak tanımlamayı sürdürmektedir. Bu yaklaşımla mülteciler statüsüzleştirilmekte ve sözleşmelerin Türkiye'ye yüklediği sorumluluklar yok sayılmakta, hukuki sorumluluklar göz ardı edilmektedir.

Siyasi iktidar, uluslararası sözleşmelere Türkiye'nin koyduğu çekinceleri kaldırma konusunda adım atmamakta, ayrıca AB ile mülteciler üzerinden ahlaka ve hukuka aykırı bir pazarlık yaparak uluslararası hukuku ve insan hakları hukukunu çiğneyen birçok uygulamayı hayata geçirmektedir. Uluslararası hukuka göre mülteciler kamplarda veya geri gönderme merkezlerinde tecrit edilemez. Mültecilere potansiyel suçlu muamelesi yapılamaz.

Öte yandan AB ile yapılmış olan Geri Kabul Anlaşması'nın içeriği de belirsizdir. Üstelik bu anlaşma ile uluslararası toplumda iltica alanının anayasası olan 1951 Mülteci Hakları Sözleşmesi başta olmak üzere bu alandaki BM sisteminin hukuki ve kurumsal çatısı çökertilmiştir. Türkiye'de mültecilere uygulanan Geçici Koruma Rejimi hem insan hakları hukukuna hem de anayasaya aykırıdır.

Hukuk ve Meclis Alanı

- Bu çerçevede Türkiye, özellikle mültecilerin hukuki statüsüne koyduğu sınırlamaları kaldırmalıdır. Kamu hizmetlerinin aktarılmasındaki sıkıntıların aşılması yönünde adımlar atılmalıdır. Öncelikle mültecilerin hukuki statüsünü evrensel hukukun ve uluslararası düzenlemelerin ışığında ele alıp gerekli yasal çalışmaların yapılması konusunda parlamentoda inisiyatif geliştirmeliyiz. Bu alandaki çalışmalar parlamento grubumuzun değişmez gündemleri arasında yer almalıdır.

Entegrasyon Politikaları

- Geçici Koruma Statüsü AB'ye göre en fazla 3 yıl olabilir. Bu statü devam ettirilemez. Geçici Koruma Statüsü'ne çözüm bulunmalı, ilk aşamada sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda güçlü uyum politikaları geliştirilmelidir. Bu politikalar, mültecilerin farklı kültür, kimlik, anadil ve inançlarını dikkate alan bir anlayışla hazırlanmalı, asimilasyoncu bir özellik asla taşımamalıdır.

Sivil Toplum Örgütleri ile Ortaklaşma

- Suriyeli mültecilerin yerleşim yerleri, sağlık ve sosyal koşulları tüm yönleriyle incelenmeli, mültecilerin sorunlarına yönelik yerinde çözüm amaçlı yerel yönetimlerimizle ve yerel teşkilatlarımızla ortak çalışmaları hayata geçirmeliyiz. Mültecilerin sağlık, anadilinde eğitim, çalışma ve barınma haklarına dair demokratik kitle örgütleriyle, sivil toplum kuruluşlarıyla ortak çalışmalar yürütülmelidir.

Yerel Yönetimler ve Projeler

- Yerel yönetimlerin ve belediyelerin bu alandaki çalışmaları teşvik edilmeli, mülteci kadınların da faydalanacağı kadın sığınma evleri artırılmalı, geçici eğitim merkezleri açılmalı, meslek edindirme kursları kurulmalıdır. Kimsesiz çocuklarla ilgili politikalar üretilmeli, kadınların istismarı konusunda engelleyici önlemler alınmalıdır. Yeni doğan çocukların hukuken vatansız olan statülerinde değişiklik yapılmalıdır.

Yeni Vatandaşlık Statüsü

- Suriyeli mültecilerin büyük bir kısmının gelecekte geri dönmeyeceği, bu ülkede kalıcı olacağına dair araştırmalar ve verilere ilişkin kapsamlı bir değerlendirme ihtiyacı vardır. Bugünden eşit vatandaşlık hukuku çerçevesinde konuya yaklaşmalı ve bu çerçevede mültecilerle ilişkiye geçerek eşit yurttaşlar olarak ortak sorunlarımıza ortak çözüm üretme temelinde birlikte siyaset yapabilmeyi olanaklı kılmalıyız. Devletin statüsüz bıraktığı ve kullanılacak bir araç olarak gördüğü yeni vatandaşlarımıza yönelik politik yaklaşımımız, mücadele

alanını genişleterek ve Suriyeli mültecileri bu mücadeleye davet ederek, özgür eşit bir toplumu birlikte inşa edebilecek olanakları hayata geçirme çabası olmalıdır.

Toplumsal Sorumluluk

- Mültecilere bakınca, onları yük veya ucuz iş gücü olarak gören anlayışın toplumsal alanda değiştirilmesi için acil çabaya ihtiyaç vardır. Mültecilere destek olmanın insani bir sorumluluk olduğu algısı güçlendirilmeli, toplumsal sorumluluk paylaşımı arttırılmalıdır.

- Mültecilerle ilgili çalışma yaşamı ve örgütlenme alanına ilişkin yasal mevzuatta ciddi değişiklikler ve eklemeler yapılması gereklidir. Fiilen ve kayıt dışı biçimde, asgari ücretin altında, uzun çalışma saatlerine zorlanarak, ağır ölüm ve yaralanma riski taşıyarak, kölelik koşullarında çalıştırılan mültecilerin ve mülteci çocukların haklarının gaspı engellenmelidir. Türkiye'de yaşayan mültecilerin kayıtlı ekonomiye dâhil edilmeleri için, mültecilerin çalışma yaşamına katılmalarına dair düzenlemeler haklar zemininde ele alınmalı, bu alanlardaki uluslararası sözleşmelere (ILO, BM vd.) uyum sağlanmalıdır. Ayrıca mültecilerin sendikal ve diğer yasal örgütlenme olanaklarına kavuşma ihtiyacına cevap verilmelidir.

- Mültecilere yönelik, etnik kimlik, inanç, cinsel yönelim, cinsiyet kimliği üzerinden gelişen nefret söylemlerine ve ayrımcı dile dair yasal ve sosyal, kültürel önlemler alınmalıdır.

Demografik Dengeler ve Yerleşim Projeleri

- Dünyadaki mevcut uygulamalarda da mülteciler iç kamplaşmaları önlemek için topluca aynı bölgeye yerleştirilmez. Keza kendilerini güvende hissetmedikleri ve oradaki koşullardan dolayı sığınma talep ettikleri ülkenin sınırına da, çatışma çıkması ihtimaline karşı tampon bölge şeklinde yerleştirilmezler. Özellikle Suriye sınırı boyunca demografik yapıyı değiştirmeyi hedefleyen bir yerleşim politikası uzun vadeli toplumsal ve bölgesel sorunlara yol açacaktır. Siyasi iktidarın bölge halklarını karşı karşıya getirecek bu tür planlara sahip olduğu açıktır. Bu planlar karşısında halkları eşit ve insani koşullarda bir arada yaşamaya yönlendirecek politikalar ve söylem geliştirilmelidir.

- AFAD kontrolündeki kamplarda kalan mültecilerin çevreyle olan bağları koparılmaktadır. Mültecilerin bürokratik işlemlerinin tamamlanması için gerekli olan süreler aşılmakta, bu tecrit hali ile özgürlükler kısıtlanmakta, telafisi zor travmatik olgular ortaya çıkmaktadır. Kamplarda barınmanın çadırlarda sürmesi, mevsim koşullarının değişimine bağlı olarak sağlık sorunlarına ve toplu yaşamaktan kaynaklanan hastalıklara yol açmaktadır. Mültecilerin kamp hayatını sona erdirecek projeler hızla hayata geçirilmelidir.

- Mültecilerin nerede ve nasıl yaşayacakları konusu kendi kararlarıdır. Ancak ülkelerine geri dönmek isteyen mülteciler için Kızılhaç vb. uluslararası örgütler ve sivil toplum kuruluşlarıyla güvenli geçiş koridorları oluşturularak geri dönüşler sağlanmalıdır.

HDP
HALKLARIN DEMOKRATİK PARTİSİ



MÜLTECİLER, HAKLARI, SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

HDP ARAŞTIRMA BİRİMİ
YUVARLAK MASA TOPLANTISI RAPORU

HDP
HALKLARIN DEMOKRATİK PARTİSİ



GİRİŞ

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin (UNHCR) "DÜNYA SAVAŞTA" başlığı ile yayımlanan 2014 yılı raporuna göre, 1 yılda bütün dünyada yerinden edilmiş insan sayısı İkinci Dünya Savaşı sonrası en yüksek boyutlarına ulaşmıştır. UNHCR'ın tahminlerine göre, hâlihazırda savaşlar, çatışmalar, insan hakları ihlalleri, afetler, iklim değişikliği, açlık gibi nedenlerle yerinden, yurdundan edilmiş 59,5 milyon insan bulunmaktadır.

Dünya mülteci nüfusunun yüzde 53'ü iç savaştan dolayı toplumsal yapının alt üst olduğu Suriye, Afganistan ve Somali'den gelmektedir. Dünyadaki her dört mülteciden biri Suriyelidir.

Yerinden, yurdundan edilen milyonlarca insan, "güvencesizlikten" kaçarken, çoğu zaman eşdeğer bir güvencesizlik sarmalı içine düşmektedir. Ölüm, şiddet,

yaygın insan hakları ihlalleri, açlık, yoksulluk ve savaştan kaçanlar, çoğu zaman insan kaçakçılarının ellerinde hayatlarını kaybetmektedir. Sadece 2015 yılında, deniz yoluyla Avrupa'ya ulaşmak isteyen 800 bin civarındaki mülteciden, çoğunluğu çocuk 3548 kişi hayatını kaybetmiştir.

Avrupa Birliği (AB), dünyanın yaşadığı bu en büyük mülteci krizini kendi sınırlarından uzak tutmaya çalışırken, mülteci nüfusunun yüzde 86'sına, küresel refahın dağılımında dezavantajlı konuma sahip olan "kalkınmakta olan ülkeler" ev sahipliği yapmaktadır.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki en büyük göç dalgasının sonucunda büyük bir insanlık trajedisinin yaşandığı şu günlerde, Türkiye de yoğun bir mülteci dalgası ile karşı karşıya kalmıştır. Beş yıldır iç savaşın yaşandığı Suriye topraklarından göç etmek zorunda kalan 7 milyonu aşkın insanın 3 milyondan fazlası Türkiye'de yaşam mücadelesi vermektedir.

Bu veriler, Türkiye'nin birçok alanda insani politikalar yürütmesi gereğini ortaya koymaktadır. Bu politikaların sosyal, kültürel, ekonomik, demografik pek çok alanı kapsayacak şekilde acilen ele alınması gerekirken, Türkiye sözde "açık kapı politikası" başlığı altında yürütülen yanlış uygulamalarla; bölgesel ve uluslararası alanda sorunların giderek büyüyeceği tehlikeli bir boyuta savrulmaktadır.

Mültecilerin daha sınırdan geçerken, insan hakları çerçevesinin dışında mezhepsel ve etnik kimliklere

göre belirlenmiş ayrımcı uygulamalara maruz kalmaları, sorunun büyüklüğünü farklı açılardan gözler önüne sermektedir. Öte yandan Avrupa Birliği ile imzalanan 'Geri Kabul Anlaşması' ile iki tarafın da kendi çıkarları doğrultusunda ikiyüzlü davrandığı diplomatik bir oyun oynandığı bilinmektedir.

Türkiye'nin mülteci akınını yavaşlatması karşılığında AB'nin, hem Türkiye'nin üyelik sürecinde yeni müzakere fasılları açmayı kabul etmesi, hem de 72 maddelik kriter listesinin tamamlanması durumunda – özellikle de Türkiye'nin 2013'te imzaladığı 'Geri Kabul Anlaşması'nı uygulamaya geçirmesi koşuluyla– Türkiye vatandaşlarına "vizesiz Avrupa müjdesi" vermesi pazarlığın boyutlarını göstermektedir. Başbakan Davutoğlu tarafından "Kayseri Pazarlığı" şeklinde ifade edilen bu kirli pazarlık, aslında mültecilerin devletlerin iç ve dış politik manevralarında bir araç olarak kullanıldığının en tipik örneklerinden birini oluşturmaktadır. Bu pazarlıklarla mülteciler siyasi manevralara konu edilmekte, "insansızlaştırma" tutumunun benimsenmesiyle insanlık dışı bir yaklaşım sergilenmektedir.

Ayrıca Rojava Kürdistanı başta olmak üzere, bölgesel anlamda yaşanan gerçeklikler de mevcut sisteme eklemlendiğinde, günümüz koşullarında mülteciler üzerine yeni bir siyaset alanı oluşturmak kaçınılmaz hale gelmiştir.

Resmi rakamlara göre bile 2.5 milyonun üzerinde mülteci ağırlayan Türkiye'de, bu sorun gerek kamuoyu

gerekse siyasi aktörlerin gündeminde yeterince yer almamaktadır. Bunun farkında olarak, ihtiyaç duyulan uzun vadeli ve çözüm odaklı politikaları hayata geçirmek temel hedeflerimiz arasındadır.

Siyaseten yürütmeyi planladığımız gerçekçi, etkin ve sürdürülebilir bir mülteci politikasını oluşturmak amacıyla, 23 Nisan 2016 tarihinde bir yuvarlak masa toplantısı gerçekleştirilmiştir. Bu toplantı kapsamında, mülteci sorunu çok boyutlu olarak (hukuksal, insan hakları, toplumsal cinsiyet, çocuk, emek, sosyal haklar, eğitim, sağlık gibi konular çerçevesinde) ve 2015 Kasım tarihinde AB ile Türkiye arasında göç alanında işbirliğinin güçlendirilmesine ilişkin kabul edilen Ortak Eylem Planı ekseninde ele alınarak değerlendirilmiştir. Katılımcılar mevcut durum ve sorunlara yönelik değerlendirmeleri sonrasında, çözüm önerilerini ve bu konuda HDP'den beklentilerini gündeme getirerek; eylem planımız, tutum belgemiz, konuya ilişkin stratejilerimiz ve çözüm odaklı politikamıza temel teşkil edecek nitelikte önemli ve değerli paylaşımlarda bulunmuşlardır.

Yuvarlak masa toplantısı katılımcılarına ilişkin bilgiler, aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Yuvarlak masa toplantısı katılımcıları (*)	
Prof. Dr. Cengiz Aktar	Sabancı Üniversitesi İstanbul Politikalar Merkezi
Avukat Halim Yılmaz	Mazlumder / Genel Başkan Yardımcısı
Osman Baydemir	HDP Şanlıurfa Milletvekili
Pırıl Erçoban	Mültecilerle Dayanışma Derneği / İdari Koordinatör
Şenay Özden	Hamiş Suriye Kültür Evi / Kurucu
Volkan Görendağ	Uluslararası Af Örgütü Türkiye Şubesi - Mülteci Hakları Koordinatörü
Prof. Dr. Yakın Ertürk	İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi / Başkan
Doç. Dr. Zeynep Kıvılcım	İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğretim Görevlisi
(*) Katılımcılar alfabetik sıraya göre yer almaktadır.	

Söz konusu toplantıda HDP Araştırma Birimi'nde yer alan Seçim İşlerinden Sorumlu Eş Genel Başkan Yardımcısı Filiz Koçali, Basın Yayın ve Propagandadan Sorumlu Eş Genel Başkan Yardımcısı Saruhan Oluç, Ekonomiden Sorumlu Eş Genel Başkan Yardımcısı Sezai Temelli, Göçmen ve Mülteci Komisyonu Koordinatörü MYK Üyesi Gülsüm Ağaoğlu ve HDP Araştırma Birimi'nden Sevgi Zülfikar yer almıştır. Ayrıca HDP Çalışma Yaşamı, Emek ve Sendikalarla İlişkilerden Sorumlu Eş Genel Başkan Yardımcısı Serpil Kemalbay,

PM üyesi Bereket Kar, Meclis Grubu danışmanlarımızdan Güneş Daşlı, Gönül Telek, Çağlar Karakış da toplantıya katılmışlardır.

Yuvarlak masa toplantısında değerlendirilen konulara ilişkin çıktıları paylaşmak amacıyla hazırlanan bu çalışmanın; mültecilik konusunda ihtiyaç duyulan ve acilen hayata geçirilmesi gereken insan hakları temelli, etkin, şeffaf, çok yönlü ve sürdürülebilir politikalar oluşturma hedefinde olan HDP için önemli ve verimli bir zemin teşkil edeceğine inanıyoruz.

HDP Araştırma Birimi

HDP
HALKLARIN DEMOKRATİK PARTİSİ

MEVCUT DURUMA YÖNELİK GENEL DEĞERLENDİRMELER

Suriye ve Ortadoğu'nun diğer ülkelerinden kaçarak Türkiye'ye gelmiş olan mülteciler adeta "askıya alınmış hayatlar"ında belirsiz bir gelecek korkusu ve kaygısı ile her açıdan çok ciddi sorunlarla iç içe yaşamaktadırlar.

- Öncelikle, ülkemiz topraklarına gelen mülteciler, Türkiye'nin 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne koyduğu coğrafi çekince koşulu nedeniyle, bu topraklarda kalacak şekilde bir mülteci statüsü alamamaktadırlar. Bu nedenle Birleşmiş Milletler - Mülteciler Yüksek Komiserliği (BM-MYK) tarafından mülteci statüsü verilene ve üçüncü bir ülkeye yerleştirilene kadar uluslararası sözleşmelerden doğan haklardan da yararlanamamaktadırlar.
- Suriyeliler için **"Geçici Koruma",** diğer ülkelerden gelenler için ise **"Geçici Sığınma"** statüsü ile sağlanan bir duruma mahkum bırakılmaktadırlar.
- Bunların hepsinde ön plana çıkan ana sorun, **"geçici"** kelimesinde kendini var etmektedir. Yani tüm bu koşullar geçicidir ve ne zamana kadar devam edeceği de bilinmemektedir.
- 'Geçici'lik yaklaşımı, mültecilerin geleceklerine dair bir hayal kuramama ve yerleşik bir hayata geçememenin sorunlarıyla birleştiğinde çok ciddi psikolojik travmalara neden olmaktadır.

- Buna bağlı olarak aile içi şiddet, intihara eğilim, cinsiyet temelli pek çok psikolojik sorun mikro düzeyden makro düzeye geçmekte ve sosyolojik olarak tüm toplumu tehdit eder bir boyuta ulaşmaktadır.
- Bu kişilere sunulan hizmetler kapsamında karşılaştırıldığında, göreceli olarak en çok sağlık hizmetlerinde bir gelişim olduğu görülmektedir. Ancak ayrımcılığa maruz kalmadan, her mültecinin bu hizmetlere erişmesi de mümkün olmamaktadır.
- Mülteciler eğitim konusunda da çok ciddi sorunlar yaşamaktadırlar. Suriyeli mülteciler üzerinden devlet kaynaklarının yaptığı bir araştırmanın sonuçlarına göre, çocukların yüzde 70'inden fazlası okul dışı sistemde yer almaktadır. Gidenlerin büyük bir çoğunluğu ise Suriyelilerin kendi okullarına devam etmektedir. Ancak bu okullarda verilen radikal eğilimli dini eğitimler nedeniyle pek çok aile çocuklarını bu okullardan almakta ve çocuklar okul dışı hayata mahkûm edilmektedir. Çocukların devlet okullarına gitme konusundaki en büyük engellerinden birisi dil sorunudur. Bu nedenle anadilinde eğitim hem haktır hem de şarttır.
- Çalışma hakkına erişimde sağlanacak olan bazı avantajların sadece Suriyeli mülteciler için geçerli olacağı görüşü yaygındır ve bir rahatsızlık konusudur.

- Barınma, eğitim, sağlık gibi temel insani hak ve ihtiyaçlarını karşılama konusunda son derece zor şartlar altında mücadele eden mülteciler, aynı zamanda bu topraklarda "geçicilik" üzerine bir yaşam sürdürmeye çalıştıkları için gerçek anlamda insan hakları ihlallerinin de öznesi konumundadırlar.
- Suriyeli mültecilerin ülkelerinden kaçarak ülkemize gelmelerindeki tek neden, beş yıldan daha uzun süreden beri devam eden iç savaş ve ülkede yaşanan siyasi koşullardır. Bu kişilerin ülkemize doğal bir afet nedeniyle ya da daha iyi yaşam koşulları sağlamak amacıyla gelmemiş olmaları, onları aynı zamanda siyasi bir özne konumuna da taşımaktadır. Suriyeli mültecilere yönelik pek çok politika, uygulama ve tutumda onların bu siyasi kimlikleri çok önemli bir etken olarak belirleyici olmaktadır.
- Toplumsal ve hukuksal olarak insan haklarını hayata geçirme konusunda çok ciddi eksiklikler ve yetersizlikler yaşayan toplumlar olmalarından dolayı, aynı sorunlar Afganlı ve İranlı mülteciler sürecinde de yaşanmıştır. Afganlı ve İranlı mültecilerle çok fazla karşılaşılmadığı için, olması gereken politikalar konusunda son derece yavaş davranılmış ve kimi zaman sorunlar yok sayılarak geçiştirilmiştir. Ancak Suriyeli mültecilerin çok daha fazla toplumun yaşam alanlarına girmeleri ve görünür olmalarıyla bu konuya ilişkin değerlendirmelerin yeniden ele alınması da gündeme gelmiştir.

MÜLTECİLER VE HUKUKSAL YAPI

Hak temelli kuruluşlar için ve sivil toplum üyeleri bazında "hakların sınırsızlığı" olgusu, her zaman ön plana çıkarılması gereken bir unsur olarak ele alınmalı ve korunmalıdır. Buradan hareketle, insanların evrensel olan temel hak ve özgürlüklerine sınır konulamaz. Bununla birlikte, devletler topluluğu içinde sınırları çizilmiş siyasi yapıların vatandaşları olarak da hakların sınırlılığı ile karşı karşıya kalınmaktadır. Mülteciler de hukuksal zeminde bu paradoksa muhatap olmaktadırlar.

Mülteciler her alanda olduğu gibi, hukuksal alanda da ivedilikle çözüm bekleyen çok ciddi sorunlarla karşı karşıyadırlar. Bu alanda 2013 tarihli ve 6458 sayılı 'Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu' ile İçişleri Bakanlığı bünyesinde kurulan **Göç İdaresi Genel Müdürlüğü**'nün çok yetersiz olduğu, sorunları çözme konusunda gereken özeni göstermediği ve makro anlamda bir mülteci politikası uygulayamadığı açıktır.

Mültecilerle ilgili olarak ulusal hukuk mevzuatının bazı hükümleri, sadece uluslararası sözleşmelere değil Anayasa'ya da aykırı bir çizgide yer almaktadır. Buna bağlı olarak mültecilerin hukuksal yapı zemininde karşılaştıkları sorunlar aynı alt yapı ve uygulamalardan kaynaklanan, ancak çözüm politikaları kapsamında farklılık gösterecek bir çeşitliliğe sahiptir. Bu alanda karşılaşılan sorunlar arasında öncelikle gündeme gelen konuların ana başlıkları aşağıda yer almaktadır:

İlticaya Erişim Hakkı

Her şeyden önce temel ve evrensel bir hak olan ilticaya erişim hakkı konusunda karşılaşılan ihlaller çok kritik boyutlara ulaşmıştır. Sadece bu alan bile mülteciler konusunun ülke gündeminin ön sıralarında yer alması açısından yeterlidir.

Mültecilerin daha sınırdan geçerken muhatap kaldıkları mezhepsel ve etnik kökenli ayrımcılık politikası, ilticaya erişim hakkı süreçlerinde de devam etmektedir. Bugün gelinen nokta itibarıyla, Türkiye'de 3 milyondan fazla kayıt dışı mülteci olduğu düşünüldüğünde, bu konunun hem siyasi hem de sosyal anlamda çok vahim sonuçlar içerecek bir konuma taşındığı görülmektedir. 5 yıldan beri bu topraklarda birçok temel insani haktan yoksun olarak yaşayan bu kişilerin, iltica erişim hakkına ulaşamamış olmaları nedeniyle, herhangi bir statüleri de yoktur.

Aynı şekilde ilticaya erişim konusundaki bu sorunlar devam ettiği sürece, bu kişilerin gelecekleri de yok edilmektedir. Hukuksal hiçbir uygulama ve prosedürden haberi olmadan ülkemize gelen bu kişiler, ülke içinde ilticaya erişim hakkı konusunda da ancak sivil toplum örgütleri tarafından verilen desteklerle mücadelelerini sürdürebilmektedir. Başvuru prosedürlerinin karmaşık ve uzun olması, bu süreç içinde tercüman yoksunluğu, buna ek olarak ulusal mevzuatın bilinmemesi gibi temel konuların yanında, emniyet güçlerine başvurma ve

resmi kayıtlara geçmenin yarattığı korku ve endişe de çok önemli sorunlardır. Emniyet güçleri tarafından iki ay gibi çok ileri tarihlere randevu verilmesi durumunda, kayıt edildiğine dair kart alamayan mülteciler, sağlık da dahil olmak üzere hiçbir olanaktan/hizmetten faydalanamamaktadır. Bu kişilerin hukuk dışına itildikleri süreçlerde baskı altında tutulmaları da ilticaya erişim konusunda olumsuz etkiler yaratmaktadır.

Geçici Koruma Maddesi

6458 sayılı yasanın 91. maddesinde yer aldığı şekliyle, kitlesel olarak sınırlarımıza gelen kişiler için **"geçici koruma"** başlığı altında yer alan bu hüküm, şu an itibarıyla 1 yıl ile sınırlandırılan, ancak gerekmesi durumunda 2 yıl daha uzatılabilen bir yasal çerçevede oluşturulmuştur. Burada asıl konu, bu statünün içeriği ve bu hukuk dışı alanın "nasıl" ve "ne kadar" sürdürüleceğidir. Hukuksal zeminde ön plana çıkarılması gereken konu, bu yasa maddesinin Anayasa'nın 16. Maddesine aykırı olmasıdır. Buna yönelik olarak açılacak dava, bu uygulamanın alanını ve kapsamını değiştirebilecektir.

Hukuk Dışına Alarak Yönetme

Bireyleri hukuk dışına çıkartarak yönetmenin günlük yaşamın içine yerleştirildiği Türkiye'de, mülteciler için de aynı uygulamalar geçerli olmaktadır. Burada tamamen siyasi çıkarlara hizmet edecek şekilde, belirli bir nüfusu hukuk dışına çıkartarak yönetme söz konusudur

ve bu aynı şekilde mültecilerin de muhatap bırakıldığı bir sistemdir. Bu uygulamalar mültecilerin ilticaya erişim hakkına ulaşamamalarından başlayarak, hayatlarındaki her süreci olumsuz yönde etkilemektedir. Mülteciler, ulusal mevzuatta yer alan kanunlardan dahi yararlanamamaktadır. Örneğin pek çok konuda eleştirmemize rağmen halen yürürlükte olan Ceza Kanunu'nun koruyucu maddelerinden dahi faydalanamayan bir yaşama mahkûm edilmektedirler.

Geri Gönderme Merkezleri

Mültecilerin hukuksal anlamda yaşadıkları ihlallerin bir başka boyutu ile '**geri gönderme merkezleri**' olarak tanımlanan sistem içinde karşılaşmaktayız. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin ve Anayasa Mahkemesi'nin vermiş olduğu kararlarda, mültecilerin Kumkapı gibi 'geri gönderme merkezleri'nde tutulması insan hakları ihlali olarak kabul edilmektedir. Buna rağmen 'geri gönderme merkezleri'nin sayılarında ciddi bir artış söz konusudur. 30'a yakın 'geri gönderme merkezi'nin yanı sıra, halen 5 yeni 'geri gönderme merkezi'nin inşaatı devam etmektedir.

Türkiye, mülteciler için 6 tane 'Kabul ve Barınma Merkezi' yapmak için AB'nden kredi talebinde bulunmuştur. Bu inşaatlar sürerken, Türkiye AB'ne yeniden başvuru yaparak, aslında 'Kabul ve Barınma Merkezi'ne ihtiyaç olmadığını; bu inşaatları 'geri gönderme

merkezi'ne çevirmek istediğini paylaşmıştır. AB'nin kendi politikalarına da uygun düşmesi nedeniyle, bu binalar **'mülteci hapishanesi'** olarak da adlandırılan 'geri gönderme merkezleri'ne dönüştürülmüştür.

'Geri gönderme merkezleri' de varlıklarını tıpkı mülteci kampları gibi denetime açık olmayan bir sistem içinde sürdürmektedir. Bu merkezlere aynı şekilde STÖ'ler ve başka kurumların girmesine izin verilmemektedir. 'İşkenceyi Önleme Komisyonu' gibi uluslararası kurumların ziyaretlerinde ise mevcut durumu asla yansıtmayan, tamamen senaryolandırılmış şartlar devreye sokulmaktadır.

AFAD Kampları

AFAD yönetiminde hizmet veren mülteci kamplarının hiç birine, yapılan tüm başvurulara rağmen, insan hakları alanında çalışan örgütler dahil olmak üzere herhangi bir kurum alınmamaktadır. Bu kamplarda verilen hizmetlerin içeriğine, hukuksal alana uygunluğuna yönelik hiçbir veri elde edilememekte ve bu yapılar hiçbir şekilde denetlemeye tabi tutulamamaktadır.

Suriyelilere Vatandaşlık Verilmesi

Son 5 yıl içinde zaman zaman medya aracılığı ile toplumsal ve siyasal alana da taşınan bir gerçeklik olarak Suriyeli mültecilere vatandaşlık verilmesi konusu üzerinde çok tartışılan bir içeriğe sahiptir. İnsan hakları

üzerinden geliştirilecek tartışmalarda, mültecilere vatandaşlık verilmesi, muhalif durmayı değil savunmayı gerektiren bir konumdadır.

AKP Hükümeti tarafından gündeme getirilen bu konuya muhalif olanlara yönelik eleştirilerde, muhalif durulan konunun ne olduğunun netleşmesi zorunluluğu ön plana çıkmaktadır. Vatandaşlık konusundaki muhalif duruşun özünde, mültecilerle AKP arasında geliştirilen ve faydacılığa dayanan seçmen ilişkisi yer almaktadır. Ancak bu duruş iyi anlatılamadığı için, mülteciler arasında derin bir kopuş yaratmaktadır.

Tüm mültecileri AKP seçmeni olacaklarmış gibi kodlamakla ve bu kişilerin seçim tercihlerinde bilinçsiz bir tutum izleyeceklerini vurgulamakla, mültecilerin kendilerini seçim malzemesi olarak görme algılarını besleyecek bir ortam oluşturulmaktadır. Suriyeli mültecilerin kendi haklarını savunacak tercihlerde bulunacakları göz ardı edilerek, aslında bu kişiler bir şekilde farklı mecralara itilmektedir.

'Geçici koruma süreleri'nin sonunda, mültecilere vatandaşlık verilmesi veya kademeli bir entegrasyon sürecinin başlatılması önem taşımaktadır.

MÜLTECİ KONUSUNDA ORTAK DİL VE SÖYLEM OLUŞTURMA

Mülteci Kavramı

11 Nisan 2014 tarihinde tüm unsurları ile yürürlüğe giren ***6458 sayılı "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu"*** ile Türkiye'de yabancılar ve sığınma alanındaki mevzuat çerçevesi bütünüyle değişmiştir. Bu yasaya göre, Türkiye'ye gelen kişilerle ilgili olarak uluslararası koruma çeşitleri olarak; a**) Mülteci, b) Şartlı mülteci, c) İkincil koruma** şeklinde tanımlanan üç farklı statü söz konusudur. (6458 sayılı yasada olan bu kavramların uluslararası hukukta bir karşılığı yoktur).

Türkiye'nin, 1951 'Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Cenevre Sözleşmesi'ne **coğrafi çekince** olarak tabir edilen bir şerh koyarak taraf olması nedeniyle, Türkiye'ye doğusundan gelenler mülteci olarak kabul edilmemektedir. Birleşmiş Milletler-Mülteciler Yüksek Komiserliği (BM-MYK) tarafından yapılan değerlendirmede, o kişiye mülteci statüsü verilse bile, bu kişi Türkiye için mülteci olmayacağından, üçüncü bir ülkeye yerleştirilmesi gerekecektir.

Türkiye'nin doğusundan gelen ve BM-MYK tarafından mülteci statüsü verilen kişiler, üçüncü bir ülkeye yerleştirilene kadar Türkiye'de kalırlar ve **şartlı mülteci olarak** kabul edilir. Mülteci veya şartlı mülteci statüsüne girmeyen kişiler de ikincil koruma başlığı altında ele alınır.

6458 sayılı yasanın 91. maddesinde yer aldığı şekliyle, kitlesel olarak sınırlarımıza gelen kişiler için "**geçici koruma**" başlığı altında bir uygulama söz konusudur. Buna istinaden, Suriye'den gelen sığınmacılar için 22 Ekim 2014 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan **"Geçici Koruma Yönetmeliği"** çerçevesinde belirlenen uygulamalar devam etmektedir. Buradan hareketle, Türkiye'ye gelen kişiler için farklı ifadeler/tanımlamalar kullanılmaktadır. Mülteci, sığınmacı, göçmen gibi çok farklı şekillerde tanımlanan bu kişiler, maalesef zaman zaman siyasi söylemlere de malzeme yapılmaktadır. Yasal olarak 3 farklı statü tanımlanmasına rağmen, yasada belirlenmiş statülere bakılmaksızın, **insan hakları temelli tüm sivil toplum örgütleri arasında bu kişilere MÜLTECİ denmesi konusunda çok önemli bir mutabakat vardır.**

Türkiye'ye gelen bu kişilerin şartları gereği zaten mülteci oldukları ve kendilerine yapılan hak ihlallerini vurgulamak için; toplumsal, siyasal, örgütsel, akademik ve diğer tüm alanlarda ortak söylem olarak 'mülteci' ifadesinin kullanılmasında ortaklaşma son derece önemlidir. Sosyolojik olarak da bu insanlar mültecidir ve bu ifadede ısrarcı olmak çok önemlidir.

Bu tanımlama, aşağıda yer alan gerekçelerle ortak söylem birliği içinde yer almalıdır:

- Mültecilik, BM-MYK veya yasalarla belirlenen bir statü olmamalıdır; mültecilik onu oluşturan şartların gelişmesiyle birlikte

başlayan bir süreçtir. Mültecilik statüsü, tanındığında değil şartlar oluştuğunda gerçekleşir.

- Kişileri, yasaların ve BM-MYK'nin değerlendirmesine bağlı olarak bir statüye mahkûm etmek, insan hakları açısından çok önemli bir ihlaldir.
- İnsan hakları alanındaki tüm paydaşlar nezdinde, bu kişilerin MÜLTECİ olarak anılması, kendilerine verilmeyen/ verilmeyecek olan bir hukuki hakka dikkat çekilmesi ve hak ihlalini vurgulaması açısından çok önemlidir.
- Ayrıca kullanılan kavramlarda ve söylemlerde ortaklaşma, uygulanacak politikaları güçlendirecek, üretken kılacak ve manipülasyonlara engel teşkil edecektir. Hukuki yazışmalarda, mahkemelerde mecburen iç hukuktaki terimler/kavramlar kullanılmaktadır. Ancak sosyolojik ve politik olarak güçlü bir şekilde ve ortak bir dil olarak mülteci demekten vazgeçmemek gerekmektedir.

Kavramsal Olarak Doğru ve Yanlış Söylemler

Mülteciler konusunda özellikle medyada yer alan bazı söylemler, toplumsal zeminde belirli konularda algı yönetimi oluşturmak, kamuoyunun konuya bakış açısını manipüle ederek siyasi duruma uygun yönetim alanlarına zemin hazırlamak gibi amaçlarla çok yanlış şekilde yaygınlaştırılmaktadır.

- Bunlardan bir tanesi, mültecilere yönelik **'misafir'** tanımlamasıdır. Geleneksel misafirperverliğimizden hareketle, bu ifadenin çok olumlu anlamlar yüklenerek kullanılması durumunda bile, bu kişileri elde etmesi gereken haklardan yoksun olarak görmeyi kabullendiği-

mizi de beyan etmiş oluyoruz. 'Misafir' olarak tanımlamak, bu kişileri pasif, edilgen bir konuma taşımakla kalmamakta, aynı zamanda bu kişilere üstenci bir yaklaşımla seslenmeyi de gündeme getirmektedir. 'Misafir' olmak, bu kişilerde birilerinin kontrolü altında ve birilerine muhtaç şekilde yaşama duygusu yaratmaktadır. Ayrıca 'misafir' sözcüğü geçicilik algısı oluşturmaktadır, ki bu da verilere ve araştırmalara göre doğru bir durum tespiti değildir. O nedenle çoğu zaman olumlu duygular veren 'misafir' kelimesini bu alanda kullanmamak çok önem taşımaktadır.

- Söylemlerle ilgili olarak dikkat edilmesi gereken konulardan bir diğeri, **'mülteci sorunu'** şeklinde gündeme getirilen ifadedir. Karşılaşılan sorunlar mültecilerden kaynaklı değildir. Aslında devlet politikası nedeniyle mültecilerin karşı karşıya kaldıkları sorunlar söz konusudur. 'Mülteci sorunu' kavramı kullanıldığında, bu insanlardan dolayı yaşanan sorunlar algısı yaratılmaktadır. Oysa ki, sosyolojik, siyasi ve hukuksal olarak 'mültecilerin yaşadıkları sorunlar' paydasında ele alınması gerekmektedir.

- Aynı şekilde mültecilerle ilgili olarak sıklıkla kullanılan **'mülteci krizi'** ifadesi de çok benzer nedenlerden dolayı ortaklaşılan dilde asla yer almaması gereken bir söylemdir. Kriz her zaman uygulamaları hukuk dışına itmek için çok önemli bir gerekçe olarak kullanılmaktadır. Devletin pek çok yasa dışı uygulamasına zemin

oluşturmak için çok önemsediği bir kelime olan 'kriz' ifadesi, mültecilerle ilgili insani olmayan tüm uygulamalar için de suiistimal edilecek bir alanda yer almakta ve mültecileri hukuk dışına atmaktadır.

- **'Mülteci dramı'** aynı şekilde söylemlerden çıkarılması gereken bir ifadedir. Bu ifade söz konusu kişileri acınacak durumda göstermekte ve kendilerine sunulan en ufak bir hizmetle dahi yetinmeleri için psikolojik bir zemin oluşturmaktadır.

- '**Kaçak göçmen, yasa dışı göç'** gibi ifadeler de, bu kişileri kriminalize ederek hem toplumsal alanda bir tür tecrit oluşturan hem de onları demoralize eden, özgüvenlerini zedeleyen söylemler olarak terk edilmesi gereken konumda yer almaktadır.

- Bir başka dikkat edilmesi gereken konu, özellikle devletin AB ile sürdürdüğü müzakerelerde sıklıkla gündeme getirdiği **'yük'** kavramıdır. Mültecilerle ilgili olarak 'yük paylaşımı' şeklindeki söylemler, siyasi alandan toplumsal alana hem dil hem de sosyolojik olarak inmekte ve mültecilerin bir yük olarak algılatılması ciddi risk alanları oluşturmaktadır. Özellikle 'yük' ifadesi, yerel halkın mültecilere olan bakışındaki değişimlerde, mevcut çatışma ve ayrılıkların oluşumu ve derinleşmesinde etkili olmaktadır. Burada en uygun kelime '**sorumluluk'**tur.

HDP
HALKLARIN DEMOKRATİK PARTİSİ

MÜLTECİLER VE TOPLUMSAL İLİŞKİ ALANLARI

Toplumsal barışın yerle bir olduğu, pek çok korku, endişe ve şüphenin varlığı altında kopuşlar yaşanan bir zeminde ele alındığında, mültecilerin toplumsal ilişki alanlarının da bu kırılgan fay hatları üzerinde kurulduğu görülmektedir. Mülteciler, karşılaştıkları hak ihlalleri ile çok zor koşullarda yaşam mücadelesi verirken, aynı zamanda toplumsal olarak kendilerine atfedilen kavram ve tanımlardan dolayı önemli travmalar yaşamaktadır.

a. Kendilerinin **iç siyaset platformunda bir malzeme olarak kullanılmaları**, bu kişilerin psikolojik yapılarında ve sosyolojik kimliklerinde önemli tahribatlar yaratmaktadır. Bu durum, konuları tamamen kırılgan bir bakış açısıyla ve sübjektif şekilde değerlendirmelerine neden olmaktadır. Örneğin AB ile yapılan pazarlığa ve gündeme getirilen konulara yönelik eleştirileri, sadece hükümeti ve AKP'yi eleştirmek şeklinde algılamakta ve bu muhalefetin kendileri yararına değil iç siyasette pozisyon almak için yapıldığını düşünmektedirler.

Bu ve benzeri algı kırılmalarını önlemek için, yapılan eleştiri ve karşı duruşlarla birlikte veya hemen sonrasında mülteci hakları ile ilgili sorunların da gündeme getirilmesi ve hatta bunlara yönelik çözüm önerileri ko-

nusunda onlarla diyaloğa geçilmesi hayati önem taşımaktadır. Aksi takdirde yapılan eleştiriler, hukuksal veya insani zeminler üzerinden değil, tamamen siyasi zeminde ve AKP Hükümeti'ne muhalefet etmek şeklinde yorumlanmakta, bu da kendilerini siyaset çekişmesi içinde bir malzeme olarak görmelerine neden olmaktadır.

Örneğin mülteciler için yapılacak bir kamp alanı olarak Alevilerin yaşadığı bir coğrafyanın seçilmesine yönelik muhalif tavrın, mültecilerin hakları açısından değil, sadece Alevilerin siyasi konumları üzerinden yapıldığı görüşü mülteciler arasında yaygınlaşmıştır. Kampın yerine yönelik eleştiriler, aslında toplumsal dinamikler açısından mültecilerin daha rahat etmesini sağlayacak bir talep iken, mülteciler tarafından kendi haklarına yönelik bir karşı duruş gibi algılanmaktadır.

İktidarın yanlış ve maksatlı politikaları, kamu hizmetlerinin aktarılmasında sıkıntılar yaşanmasına yol açmaktadır. İktidar, Alevilerin çoğunlukta olduğu bir yerelde onlarla konuşmadan yerleştirme yaparak toplumsal sorunlar yaratmaktadır. Yereldeki mesele mülteci düşmanlığı değildir. Yerel halkın karşı karşıya kaldığı bazı mağduriyetler, mültecilerden değil, bu konu ile ilgili planlamalarını maksatlı bir şekilde yapan iktidar politikalarından kaynaklanmaktadır.

b. Mültecilerin kendi sorunları içinde en çok gündeme getirdikleri konulardan biri de, kendilerini **'görünmez'** olarak konumlandırmalarıdır. Suriyeliler de

dahil olmak üzere tüm Ortadoğu'da yaşanan bu kriz aslında sadece insani bir dram değil, aynı zamanda politik bir sürecin de uzantısıdır. Konunun politik ilişkisi mültecileri aynı zamanda siyasi bir özne konumuna taşımaktadır. O nedenle mültecileri dinlemek ve görüşlerini almak çok önemlidir. Kendi ülkelerinde olan gelişmeleri ne şekilde yorumladıkları ve iki ülke arasındaki ilişkileri ne şekilde değerlendirdikleri gibi pek çok konuda siyasi kimlikleri olan bu kişilerin siyasi birikim ve edinimlerini paylaşmak farklı algılamaları da beraberinde getirecektir.

c. Mülteciler toplumsal algı boyutunda genellikle erkek cinsiyetli, bir yeteneği olmayan, düşük eğitimli ve ucuz iş gücünde çalışacak yardıma muhtaç kişiler gibi konumlandırılmaktadır. Bu yaklaşım birlikte yaşama dinamiklerine yaptığı olumsuz etkilerle toplumsal uzlaşı olasılıklarını azaltmaktadır.

Toplumsal ilişkiler alanında yaşanan sorunlar için önemli bir örnek de Samandağı'nda yapılan saha çalışmaları çerçevesinde görülmektedir. Yapılan görüşmelerde, bölge halkı mültecileri sevdiklerini, onların içinde bulundukları zor koşulları anladıklarını dile getirmekte, ancak bu kişileri bölgeye sokmadıklarını belirtmektedir. Bu yaklaşımın temelinde, bu kişilerin kimliklerinden dolayı yaşanan **'demografik savaş'** gerçeği bulunmaktadır. Bu 'demografik savaş'ın en büyük

faturasının yerel halka çıkarılıyor olması, kişilerin mültecileri kendi yaşam alanlarında istememelerine neden olmaktadır.

Türkiye genelinde insan hakları ve kadın hakları üzerine faaliyet gösteren sivil toplum örgütlerinin genel olarak bu konuya yaklaşımları olması gereken düzeyde değildir. İnsan hakları kavramının toplumsal zeminde tam anlamıyla özümsenmemiş olması da bu ilişkileri olumsuz yönde etkilemektedir. Bu şartlardan kaynaklı olarak, uzun yıllardan beri kurulması hedeflenen **'mülteci komisyonu'** çalışmaları daha da önemli hale gelmiştir.

d. Yerlerinden, yurtlarından edilmiş ve başka topraklarda yaşamaya çalışan mülteciler için, belirli bir süreden sonra geri dönüş olasılığı ortadan kalkmaktadır. Sadece uluslararası yer değiştirmelerde değil, iç göçlerde de belirli bir zaman sonunda geri dönüşler mümkün olmamaktadır. Kuşaklar arası ve ekonomik koşullarda yaşanan farklılıklar geri dönüşleri daha da zor hale getirmektedir. Bu nedenle toplumsal ilişkilerde **geri dönüş öykülerine** değil **kalıcı ilişkilere** odaklanmak gerekmektedir.

e. Mültecilerle ilgili çalışma yaşamı mevzuatında ciddi sıkıntılar bulunuyor. Ocak 2016 tarihinde BM Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Komitesi, Türkiye'nin farklı bölgelerinde yaşayan Suriyeli mültecilerin yaşam koşullarının yetersizliğinin yanı sıra mültecilerin ekonomik ve sosyal koşullarının genel anlamda

yetersizliği karşısında duyduğu endişeyi dile getirmiştir.

Türkiye yetkililerine göre 2012 yılı ile 2016 yılının Şubat ayı arasında sadece 7500 Suriyeli mülteci çalışma izni alabilmiştir. 2015 yılında ise ülkede yasal çalışma iznine sahip toplam Suriyeli mülteci sayısı 3822 idi. Bu rakamlara göre Türkiye'de yaşayan Suriyeli nüfusun yaklaşık binde birinin çalışma hakkı bulunmaktadır. Mültecilerin kayıtlı ekonomiye dâhil edilmeleri için istihdam ve mülteciliğe ilişkin çalışma politikalarının haklar zemininde yeniden ele alınması gerekmektedir.

Türkiye'de fiilen ve kayıt dışı biçimde, asgari ücretin altında, kölece koşullarda çalıştırılan mülteciler hak gaspı yaşamaktadır. Öte yandan yasalarla ve uluslararası sözleşmelerin getirdiği yükümlülüklerle çelişmesine rağmen, mülteci çocuklar çalışmak zorunda kalmaktadır.

Herhangi bir statüden yoksun mülteciler uzun çalışma saatlerine zorlanmakta, ölüm ve yaralanma riski ile yüz yüze çalışmakta, en çok onların ücretleri ödenmemektedir. Dolayısıyla en çok onların sendikalara ve diğer yasal örgütlenme olanaklarına ihtiyacı bulunmaktadır. Buna karşılık sendikalar, kayıtlı olmayan/vatandaşlık hakkı bulunmayan işgücünü örgütleme hakkından yoksundur.

İşgücü alanında düşük ücretli olarak çalıştırılan mültecilerin **yerel işgücü piyasasında** yarattıkları farklılıklar ve bunlara bağlı olarak gelişen işsizlik gibi sorunlar,

mültecilerin toplumsal alanda kuracakları yerel ilişkilerin önünde oluşan diğer engellerdir. Bu konuda mevcut pazarın ve kaynakların mülteciler ile de paylaşılmasının yerel halkta rahatsızlık yaratması normaldir ve sorunlar iktidarın bu alandaki eksik ve yanlışlarından, sermayenin de faydacı yaklaşımlarından ve haksız kazanç hırsından kaynaklanmaktadır. İktidar kendi mülteci politikası ile çok övünmesine karşılık, ekonomik alanda yaşanan gelişmelerde tüm zorluklar yerel yönetimlerin ve orada yaşayan halkın sırtına bırakılmaktadır.

f. Bölgesel gözlem ve deneyimler çerçevesinde gündeme gelen **'kültürel çatışma'** boyutu da toplumsal ilişkiler kapsamında çözüm bulunması gereken sorunlar arasında yer almaktadır. Örneğin Urfa ilinde yaşayan yerel halkın akşam sekizden sonra evine çekilmesi, yüz binlerce mülteci nüfusun bu saatten sonra şehre inmesi, iki farklı toplumun karşı karşıya gelme riskinden sakınacak şekilde bir yaşam örgüsü kurulması, **'kültürel çatışma'** bağlamında paylaşılan gerçeklerden birisidir. Bu koşullarda her an karşılıklı çatışmaya dönüşecek bir ilişki iklimi söz konusudur.

g. Genellikle yerel nüfusun gelenlerden duyduğu rahatsızlıkların önemli bir nedeni de, ülkemizde farklı zamanlarda yaşanan ve **IŞID tarafından gerçekleştirilen terör eylemleridir.** Yerel halk, özellikle Suriye'den gelen mültecilere IŞİD bağlantılı olarak bakma ön yargısından kurtulamamaktadır.

MÜLTECİLER VE TOPLUMSAL CİNSİYET ALANI

Toplumsal cinsiyet alanında öncelikle ele alınması gereken konuların başında, her ne şekilde tanımlanırsa tanımlansın, mültecilerin **cinsiyetsiz bireyler olarak ele alınmasından** ve kanunlara bu şekilde konulmasından kaynaklanan sorunlar gelmektedir. Buradaki sorunlar, hukuk metinlerinde de karşılaşıldığı üzere, evrensel ve cinsiyetsiz olarak sunulan bir bireyin aslında heteroseksüel bir erkek birey olarak kabul edilmesi ile başlamaktadır. Kadınlarla birebir ilgili olduğu düşünülmeyen her hükmün cinsiyetli bir kimlik üzerinden ele alınması ile diğer sorunlar da gelişmeye başlamaktadır. Mültecilerle ilgili yasal düzenlemelerde çocuklar, kadınlar ve heteroseksüel olmayan bireyler için farklı uygulamaların devreye girmesi gerekmektedir.

Suriyeli mülteciler konusunda, özellikle kadınlar üzerinden yürütülen çok ciddi insan hakları ihlalleri ile karşı karşıya kalınmaktadır. Kadınlara yönelik yapılan ve kamuoyunda 'kadınların pazarlanması' şeklinde ifade edilen uygulamalar hem mülteci toplumu hem de kendi toplumsal dokumuz açısından çok ciddi tahribatlara yol açmaktadır. Örneğin Urfa ilinde 13-14 yaşındaki kız çocuklarının, çok az tutarlar karşılığında dördüncü, beşinci, altıncı eş olarak evlendirilmeleri bu tür tahribatlardan birisidir.

Okuma yazma oranının düşüklüğünden de hareketle, mülteci kadınlara erişim çok sınırlı oranlarda ve zor şartlarda gerçekleşmektedir. Bu nedenle, iletişim kanallarında ve bilgi kaynaklarında Arapça ile birlikte Kürtçe'nin de yer alması hayati bir önem taşımaktadır. Çünkü kadınlarla ilgili bilgilere eşleri vasıtasıyla ulaşılması ve bu kadınlara erişecek olan her tür bilgilendirmenin de erkekler tarafından üretilip yine erkekler tarafından sunulması, eril bir dünyanın baskısı altında yaşanan bir iletişim akışına neden olmaktadır.

Toplumsal cinsiyet alanı sadece kadınları hedefleyen bir çerçeve çizmediği için, LGBTİ bireylerin sorunlarının da bu alanda aynı hassasiyetle ele alınması gerekmektedir. Bu kişiler de derin ve sessiz bir yalnızlık içinde yaşamakta olup, söz konusu kitleyle gerçek anlamda temasa geçen herhangi bir STÖ bulunmamaktadır. Toplumsal cinsiyet duyarlılığı bağlamında ele alındığında, bu kişilerin görmezden gelinmemesi çok önemlidir.

AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİ EKSENİNDE MÜLTECİLERİN DURUMU

18 Mart 2016'da gerçekleştirilen Avrupa Birliği-Türkiye zirvesinde, daha önce kabul edilen 'Ortak Eylem Planı' doğrultusunda, 20 Mart 2016'dan itibaren Türkiye üzerinden Yunanistan'a düzensiz yollarla geçen ve

Yunanistan'da sığınma talebinde bulunmamış mültecilerin, 2001 yılında imzalanan 'Yunanistan-Türkiye Geri Kabul Protokolü' çerçevesinde, Türkiye'ye iade edilmesine karar verilmiştir.

Öncelikle bu uygulamanın ne şekilde adlandırılacağı önem taşımaktadır. Anlaşma, sözleşme gibi pek çok tanımlama hali hazırda dolaşıma sunulmakla birlikte, bunların hiç biri uygulamanın içeriği ve hukuksal zemini açısından doğru değildir. Bu uygulamanın içeriği, tam olarak hangi koşulları kapsadığı ve şeffaflığı konusunda belirsizlik taşıyan yönler söz konusudur.

İkincil olarak üzerinde durulması gereken konu, bu mutabakatla birlikte sadece Türkiye ve Avrupa Birliği açısından değil, uluslararası toplumun da konuya bakışı açısından yaşanan durum bir kriz niteliğindedir. **'Mültecileri nasıl olur da topraklarımıza sokmayız'** anlayışı üzerinden gündeme taşınan bu son durum, **insani ve vicdani anlamda ciddi bir kriz olarak kabul edilmektedir.**

Geçmişten bugüne gelen süreçte, var olduğu haliyle bile günümüz ihtiyaçlarına cevap vermemesine rağmen, iltica alanının evrensel anayasası kabul edilen Birleşmiş Milletler çerçevesindeki '1951 Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi'nin bu adımla birlikte çökmüş hatta **ölmüş/öldürülmüş olduğu** açıktır. Bu mutabakat ile birlikte, mülteci hukukunun temel taşları yerinden oynatılmıştır. Uluslararası insani hukuk yapısının da aynı çöküşten etkilendiği

kabul edilen bu koşullarda, özellikle mültecilerin hakları konusunda yaşanan ve yaşanacak olan sorunlar daha da önemli hale gelmektedir. Kısacası, her ne kadar AB ile Türkiye arasında yapılmış olsa bile, bu mutabakat uluslararası arenada pek çok sistemin çökmüş olduğunun hukuki bir bildirgesi olarak tanımlanmaktadır.

Bu mutabakatın içeriği, hem 1951 Cenevre Sözleşmesi hükümlerine a'dan z'ye, hem de insan hakları ile ilgili pek çok hükme aykırıdır. Bunlardan hareketle ele alındığında, bu alanda bir dönüm noktası yaşanmaktadır. O nedenle bu sürece yönelik farkındalık yaratmak, gösterilmesi gereken tutumların başında gelmektedir.

Geri Göndermeme İlkesi

Geri göndermeme ilkesi, devletlerin kendi egemenlik sahaları içerisinde bulunan kişileri zulme uğrama riski olan ülkelere/bölgelere göndermeme yükümlülüğünü ifade etmektedir. Mülteci hukukunun temelini oluşturan **'geri göndermeme'** ilkesi, mültecinin yaşama hakkı; işkence, kötü muamele, insanlık dışı aşağılayıcı ceza ve muameleye maruz kalmama hakkı gibi temel insan haklarının korunmasını amaçlamaktadır. Mültecinin yaşamını tehlikeye sokacak bir yere gönderilmemesi, mülteciler için en önemli hukuki güvencedir. AB ile yapılan mutabakat sonucunda, en temel koruma olan 'geri göndermeme' ilkesi delinmiş durumdadır.

Bu konuda yaşanan başka bir hukuk dışılık, yapılan uygulamalara temel teşkil eden yasadaki belirsizliklerdir. Bu çerçevede üç tane 'Geri Kabul Anlaşması' söz konusudur. Bunlardan biri, 2012 yılında Yunanistan ile yapılan 'Geri Kabul Anlaşması'dır. İkincisi, 28 Haziran tarihli ve 6547 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmış olan 2014 yılında Avrupa Birliği ile yapılan 'Geri Kabul Anlaşması'dır. Bu anlaşmaya göre geri kabuller 3 yıl sonra başlayacaktır. O nedenle bu anlaşmanın yürürlük tarihi 28 Haziran 2017'dir. Ancak yapılan görüşmelerde AB, bu tarihin çok geç olduğuna dair baskıları ile istediğini elde etmiş ve Türkiye bu tarihi 2016 yılına çekmeyi kabul etmiştir. Yapılmış olan bir sözleşmenin öne alınması için kanun çıkarılması gereklidir. Bu amaçla AKP Hükümeti, AB ile yapılmış olan 'Geri Kabul Anlaşması'nı geriye çekmek için bir kanun çıkarma çalışmasına girmek zorundadır. Üçüncü anlaşma ise, 18 Mart 2016 tarihinde sonuca bağlanmış olandır.

Türkiye ile Yunanistan arasında başlayan geri gönderme uygulamalarının hangi yasaya bağlı olarak gerçekleştirildiği konusunda yetkili organlarda net bir karar söz konusu değildir. Bu alandaki karışıklık pek çok kademe ve birimde aynı şekilde devam etmektedir.

Uluslararası hukuk sitemine göre de, bu konuda herhangi bir yasa çıkarılmamış olması durumunda hiç kimsenin geri kabul sistemine dâhil edilemeyeceği çok nettir. Belli ki, yasal uyum süreci uygulanmadan, devletle-

rin gayri hukuki olarak kendi aralarında yaptıkları görüşmelerin kağıt üzerine yansıtılmış kısımlarına referansla bu uygulamalar gerçekleştirilmektedir.

AB ile yapılan bu mutabakat sonucunda, Türkiye'de zaten ciddi anlamda var olan mülteci hakları ihlalleri çok daha pervasızca yapılır hale gelmiştir. Örneğin, Türkiye Suriye'den gelen mültecileri kolaylıkla sınır dışı etmektedir. Bu hukuk dışı uygulama Uluslararası Af Örgütü tarafından belgelenmiştir. Bu kişilerin sınır dışı edilmelerine yönelik bilgilendirmelerde, Türkiye'nin 3 milyondan fazla kişiye kapılarını açan bir ülke olarak, böyle bir uygulamayı yapmayacağına dair yaygın, ancak yanlış bir anlayış baskın gelmektedir. Uluslararası Af Örgütü, bu alanda yaşanan ihlalleri kanıtları ile birlikte raporlamakta ve paylaşıma açmaktadır. Bu durumla ilgili en çok bilgi DBP'li yerel yönetim organlarında ve HDP milletvekillerinde mevcuttur. Suriye'den gelen Kürtlerin geri gönderilmesi konusunda Meclis'te de yaşanan tartışmalar olmuş ve bu uygulamanın sadece Kürtler için yapılmadığı vurgulanmıştır.

AB ile yapılan mutabakatın olabilirliği üzerinde yapılan değerlendirmelerde ön plana çıkan konular aşağıdaki ana başlıklarda yer almaktadır:

- Bu, hayata geçebilecek ve sürdürülebilir bir mutabakat değildir.
- Bu mutabakat gereği, bir geri göndermeye karşılık bir **doğrudan iskan** olanağı sağlanması şeklinde belirlenen bir sistemden bahsedilmektedir. Aslında

'resettlement' kavramının Türkçe'de tam bir karşılığı bulunmamasına rağmen, **doğrudan iskan** şeklinde tanımlama en yakın kavramdır. Bu sistem hukuki açıdan tamamen bir insan hakları ihlalidir. Bunun yanı sıra geri gönderme uygulamalarının hayata geçirilmesinde de bazı zorluklar gündeme gelecektir. Geri gönderilebilir kişi olarak belirlenen sayılar içinden geri göndermeler çok düşük oranlarda kalmaktadır. Bu kişilere ulaşma konusunda yaşanan sorunlar, kişilerin kaçması, kimliğini gizlemesi gibi nedenlerle planlanan ve gerçekleşen gönderim sayıları arasında büyük farklar vardır.

- AB ile yapılan mutabakatın içinde gündeme gelen konulardan birisi olan maddi destek alanında da engeller oluşturacak bazı kritik noktalar mevcuttur. 3-6 milyar Avro tutarında sağlanacağı iddia edilen maddi desteğin içindeki 1 milyar Avro'luk tutar zaten 2010 yılında taahhüt edilen ve katılım öncesi ortaklık için ödenmesi gereken kısımdır. Kağıt üstünde taahhüt edilen bu tutarların ödenmesi ile ilgili olarak ciddi anlamda engeller söz konusudur. Bu konudaki en önemli engellerden birisi, Türkiye'nin proje üretme konusundaki tutumudur. Türkiye proje üretemeyen, hükümeti STÖ'lerin proje üretme kapasitesine güvenmeyen ve bu nedenle STÖ'lerle ortak çalışmayan bir ülke konumundadır.

- Mültecilerle ilgili olarak yapılması gereken temel değerlendirmelerin başında **'ihtiyaç analizi'** çalışmasının gerçekleştirilmesi gelmektedir. Ancak bu çalışma STÖ'lerin tek başlarına altından kalkamayacağı ve BM-MYK'den her tür STÖ'ye kadar tüm paydaşların ortaklaşarak yapmalarını gerektirecek büyüklükte bir projedir. Bazı STÖ'ler ve yerel yönetimler bu çalışmayı daha küçük çaplı olarak yapmakla birlikte, Türkiye genelinde mülteciler açısından 'ihtiyaç analizi' projesi hayata geçirilmemiştir. Anlaşmalarda geçen finansal desteği verme koşulu olarak AB Denetleme Kurulu'nun yapılacak projeleri görme talebi söz konusudur. Bu projeler olmadan finansal desteğin sağlanması söz konusu değildir. Bu nedenle sağlanacak tutarın gelmesi olası gözükmemektedir.
- Bir mucize olması koşulu ile, bu projelerin hayata geçtiği simülasyonundan hareketle bakıldığında, sistemin sürdürülebilir olması konusunda başka engeller de ortaya çıkmaktadır. AB'nin bu konuda Türki-ye'den istediği iki temel iyileştirme alanı vardır. Yani mültecileri Türkiye'de kalmaya ikna edebilmek için iki alanda net çözümler sunulması gerekmektedir. Bunlardan birincisi eğitim, diğeri ise istihdam alanıdır. Kalıcı olması gereken ve büyük operasyonlarla gerçekleştirilecek olan bu eğitim projelerinde yer alması gereken temel unsurlardan

> birisi, iki dilli eğitim verilmesidir. Kendi eğitim sistemini idame ettiremeyen, tek dilli eğitimi vermeyi beceremeyen bir ülkenin, bu konuda AB'nin beklentilerini yerine getirmesi mümkün değildir. Aynı şekilde istihdam konusunda da beklentileri karşılayacak bir ekonomik yapıdan bahsetmek mümkün değildir. Suriyeliler, Türkiye'nin mültecilerin kalmasını özendirecek şekilde eğitim ve istihdam konusunda olduğu gibi, başta sağlık olmak üzere diğer temel insan haklarını da sağlayamayacağını bilmektedirler. Kısacası, Suriyelilerin Türki-ye'de bir istikbali söz konusu değildir. Bu nedenle mülteciler Yunanistan, Bulgaristan veya İtalya'ya gitmek için çaba göstereceklerdir.

Birleşmiş Milletler mevcut durum değerlendirmesine hakim olması sebebiyle, bu mutabakatın yürümeyeceği yönünde bir görüşe sahiptir. Bu düşüncedeki en temel etkenlerden biri olarak Türkiye'nin coğrafi kısıtlama konusundaki yaklaşımı öne sürülmektedir. **'Güvenli ülke'** meselesinde ise, BM uzun tartışmalar sonucunda 'güvenli ülke' tanımını vermiş, ancak Türkiye'yi güvenli ülkeler içine koymamıştır. Buradan hareketle Türkiye, Yunanistan'dan geri gönderilecek olan mülteciler için güvenli bir ülke değildir.

Kamuoyuna vizelerin kalkacağı şeklinde müjdeli haber olarak yansıtılan ve bu mutabakatın hayata geçebilmesi için AB'nin Türkiye'den gerçekleştirmesini bekle-

diği 72 koşulun yerine getirilmesi ile ilgili hiçbir düzgün bilginin aktarılmadığı bir durum bu konudaki şüphe ve endişeleri besleyen unsurlar olmaktadır.

MÜLTECİLER VE SİYASİ PARTİLER

Özellikle sivil toplum örgütleri nezdinde olmak üzere, diğer paydaşlar genelinde de mülteci konusuna gösterilmesi gereken özen, atfedilmesi gereken önem ve yapılması gerekenler konusunda siyasi partilerin karneleri zayıftır. Bu konu derinlemesine ele alınarak en önemli gündem maddelerinden bir haline getirilmelidir ve bugüne kadarki yaklaşımlar 'geç kalmışlık' halini göstermektedir. Bununla birlikte, örneğin HDP bünyesinde Mülteci Komisyo-nu'nun kurulması olumlu bir adımdır ve bundan böyle mültecilerle ilgili çalışmaların parlamento çatısı altında daha gerçekçi ve çözüm odaklı bir yaklaşımla ele alınması ihtimali güçlenmiştir.

MÜLTECİ İLİŞKİLERİ EKSENİNDE HDP ALGISI

Mülteciler konusunda özellikle sahada yoğun olarak yer alıp çalışma yürütenler, HDP'nin mültecilere ve bu alandaki sorunlara yönelik yaklaşımı konusunda bazı olumsuz tecrübelerden kaynaklı eleştiriler getirmişlerdir.

Bu sorunlu alanların başında, HDP'nin mültecilere olan yaklaşımında **etnik temelli bir ayrımcılığın** oldu-

ğuna dair bir algı söz konusudur. Bu düşünce hem Kürdistan'da yaşayan Suriyeli mülteciler hem de onlara destek vermek üzere faaliyet gösteren bazı sivil toplum örgütü yöneticileri nezdinde paylaşılmaktadır.

HDP'nin mülteciliği ağırlıklı olarak Kürt mülteciler üzerinden ele aldığı, Rojava ve Şengal üzerinden gelen mültecilere odaklandığı, mülteciler konusundaki tutumlarında Kürtlerle ilgili olarak pozitif ayrımcılık uyguladığı düşünülmektedir. Aynı şekilde Suriyeli mülteciler arasında da bu algı ve düşüncede olanlar bulunduğu; bu durumun Suriyeliler üzerinde bir kırgınlık ve hayal kırıklığı yarattığı belirtilmektedir. HDP'nin Rojava eksenli olarak yürüttüğü düşünülen mülteci politikasının, Kürt olmayan Suriyeli mülteciler arasında kopuşlar yarattığı, bu kitleyi AKP ile yakınlaşma yönünde etkilediği sahadan gelen bilgiler arasında bulunmaktadır.

Parti bünyesindeki kadınların ve dışındaki feminist kadın hareketlerinin, mülteci kadınların maruz kaldığı şiddet ve tecavüz olaylarında sadece IŞİD'in elindeki kadınlarla dayanışmaya yöneldikleri, diğer mülteci kadınlara ise aynı yoğunlukta ilgi gösterilmediği gündeme getirilmektedir.

HDP ile daha yoğun çalışma fırsatı bulan, HDP'nin bu konudaki temel yaklaşımları konusunda daha net bir bilgiye sahip olan kişi ve kurumlar ise HDP'nin mülte-

ciler konusunda etnik ve dini temelli bir ayrım yaptığına yönelik düşünce ve algıya katılmamaktadır. Konunun sadece HDP'nin çabaları ve/veya DBP'nin yerel yönetimleri ile çözülemeyecek kadar karmaşık ve çok bileşenli olduğu, çok fazla dinamikten beslendiği gerçeğini gündeme getirmektedirler. Bu çevrelerde HDP'nin mülteciler konusundaki değerleri, yaklaşım ve politikaları daha net bir şekilde görülmekte, yetersiz olduğu düşünülmekle birlikte olması gereken alanlarda konumlandığı belirtilmektedir. İlişkilerin daha zayıf veya görece düşük olduğu paydaşlar nezdinde ise, mülteciler konusunda HDP'ye yönelik eleştiriler ağır basmaktadır.

MÜLTECİLERİN YAŞADIKLARI SORUN ALANLARINA İLİŞKİN ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Hukuksal Alan

- 'Geçici koruma' statüsünün belirli bir süresi olduğundan hareketle, uzun vadede bu kişiler için toplumda nasıl bir sistem geliştirileceğinin çalışmaları yapılmalıdır.
- Fırsat bulması durumunda AB ülkelerine geçiş yapmak isteyen mültecilerin büyük çoğunluğu Türkiye'de bir istikbali olmadığına inanmasına rağmen,

bu topraklarda yaşamak zorunluluğu ile karşı karşıyadır. 3 milyon kişinin her açıdan entegrasyonu çok önem taşımaktadır.

- Kayıt dışı mülteciler aynı zamanda sistem dışı kalmaktadır. Kayıt dışı mültecilerin sistem içine dahil edilebileceği alternatifler üretilmelidir. Bu nedenle vatandaşlık ve/veya entegrasyon modelleri ve projeleri üzerinde durmak önem taşımaktadır. Entegrasyon konusunun demografik bir plana kurban edilmeden kademeli olarak nasıl bir süreç yönetimi ile ele alınacağı değerlendirilmelidir.
- OECD'nin uzmanlık alanından destek alacak şekilde 'regülarizasyon' sistemi değerlendirilmeli ve bu Türkiye için uygulanabilir bir model haline dönüştürülmelidir.
- 'Regülarizasyon' çalışmalarında özelikle homojen büyük kitlelerin söz konusu olduğu projelerde dikkat edilmesi gereken bazı çok önemli hususlar vardır:

1. Bu kitleler tek bir alanda tutulmaz ve belirli alanlara dağıtılır. Mülteci iskanının temel koşullarından birisi budur. Mültecilerin tek bir coğrafi alana yerleştirilmesi, hem o bölgenin demografik dengesini bozar, hem de o bölgedeki kişileri mülteci karşıtı bir konuma getirir.
2. Sınır boylarının her iki tarafına da mülteci yerleştirilmez. Çatışan tarafların mültecileri tehdit etme riskinden kaçınmak için bu koşul son derece gereklidir.
3. Mülteciler kamplarla ve geri gönderme merkezleri ile tecrit edilemez. Çünkü mülteciler herhangi bir konuda suçlu değillerdir.

4. 'Silahlı mülteci olmaz' altın kuralından hareketle, silahların mültecilerden alınması gerekir.

- Doğru çözümlerin başında, Türkçe'de tam karşılığı olmaması nedeniyle **'doğrudan iskan'** şeklinde ifade edilebilecek **'resettlement'** uygulaması gelmektedir. Bu uygulamanın Türkiye, Yunanistan, Ürdün ve Lübnan'ın muhatap olacağı şekilde hayata geçirilmesi gerekmektedir.
- Mültecilerin kısa vadede belirli temel insani haklara kavuşmuş olmaları, sadece kısa vadede çözümler sunulması açısından önemlidir. Uzun vadede geliştirilecek olan çözüm önerileri için yasal statü temelli ve kalıcı sistemler üzerine çalışmak gereklidir.
- Kayıt dışı olan Suriyeli mültecilerin yeni doğan çocukları vatansız hukuki statüsünde yer almakta olup, bunlar gelecek dönemlerde farklı sorunlarla karşı karşıya kalacaklardır. O nedenle bu çocuklara yönelik politikaların da geliştirilmesi gerekmektedir.
- AKP Hükümeti tarafından Suriyeli mültecilere verileceği belirtilen **'vatandaşlık'** statüsüne muhalefet etmek, bu mültecileri kaybetmek, AKP yanına itmek ve kurulacak olan bağlarda ciddi kopuşlar yaşamak konularında çok ciddi riskler taşımaktadır. Türkiye koşullarında bir ülke için bu kişilere insan hakları temelli olarak sunulacak en insani statü 'vatandaşlık' olarak görülmektedir. Bunun AKP Hükümeti tarafından sağlanıp, HDP tarafından reddediliyor olması da Suriyeli mültecileri kıran ve uzaklaştıran bir etki

yaratacaktır. Ayrıca mülteciler için **'vatandaşlık'** ifadesinin ilk kez ***Selahattin Demirtaş*** tarafından kullanıldığı unutulmamalıdır.

- 'Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 1. maddesi Türkiye Anayasası'na ve pek çok uluslararası yasaya aykırıdır. Yabancılara yönelik hak ve yükümlülükler ancak yasa ile belirlenir. Normal şartlarda 3 milyondan fazla insanın bir yönetmelikle yönetiliyor olması, hukuksal olarak başka mecralara taşınması gereken bir durumdur. Ancak tüm eksikliklerine rağmen bir yönetmeliğin olması çok fazla gündeme getirilmemektedir. Bu maddenin, Suriyelilerin uluslararası korumaya başvurmalarını engelleyen bir madde olması sebebiyle de iptal edilmesi gerekmektedir. Olması gereken, 'Geçici Koruma Kanunu'nun çıkarılması ve sistemin buna göre yönetilmesidir.
- Mültecilere yönelik olarak oluşturulan nefret dili ve söylemlerine, nefret suçlarına yönelik cezasızlık uygulamasına son verilmesi için çalışma yapılmalıdır.
- Asker, polis, öğretmen ve benzeri kamu görevlileri içinde görevlerini kötüye kullanan kişiler için gereken hukuki ve cezai yaptırımların hayata geçirilmesi gerekmektedir.
- Sendikal örgütlenme hakkına vatandaş olmak/olmamak üzerinden kısıtlamalar getirilmesi sorgulanmaya muhtaç bir durumdur. Ayrıca Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) "İstihdam Amacıyla Göç"

hakkındaki 97 Sayılı sözleşmesi ve "Göçmen İşçiler" hakkındaki 143 Sayılı Sözleşmelerini Türkiye'nin imzalaması ve yürürlüğe koyması önemlidir. Çünkü bu sözleşmelerle göçmen işçilerin; ücret, çalışma saatleri, izin, asgari çalışma yaşı, eğitim, sendika üyeliği ve barınma gibi haklardan eşit şekilde faydalanmaları düzenlenmektedir.

MÜLTECİLERİN KONUMLANDIRILMASI VE TOPLUMSAL ALGI

- Suriyeli mültecilerin "AKP'nin mültecileri ve oy potansiyeli" olarak kodlanması yaklaşımından vazgeçilmesi ve bu yerleşik yanlış algının değiştirilmesi gerekmektedir.
- Arap ve özellikle Suriyeli Arap mültecilerin IŞİD ile ilişkilendirilmesine yönelik yanlış algı ve tutumların gerek yerel yönetimler gerekse toplumsal paydada düzeltilmesi önemli beklentiler arasında yer almaktadır.

TOPLUMSAL ALAN PAYLAŞIMI VE HİZMETLER

- Mültecilerle ilgili olarak sunulacak her tür hizmetin genel yapısı ve içeriğini, bu kişilerle görüşerek, onların temel talep ve ihtiyaçları doğrultusunda şekillen-

direrek oluşturmak çok önemlidir. Bu nedenle mültecilerle olan iletişim kanallarının düzenli olarak aktif tutulması ve bu kişilerin sorun ve beklentilerinin birebir kurulacak iletişimlerle saptanması gerekmektedir.

- Her tür eğitim sürecinde, mülteci çocuklarının herkesle, yerel halkla birlikte kullanabileceği hizmetlerden faydalanmaları gerekmektedir. Yerel halka ve mültecilere sunulan hizmetlerin paralel, ancak farklı olması durumunda, her iki toplum arasındaki uzlaşma ve anlaşma alanlarında da ciddi tahribatlar yaşanmaktadır.
- Mültecilere meslek edindirme konusunda verilecek hizmetlerde yerel yönetimlerin etkisi artırılmalı, hatta bu kurslar tamamen belediyeler tarafından açılmalıdır.
- Özellikle anne babasını kaybetmiş çocuk mültecilerin devlet koruması kapsamında ve garanti altına alınacak şekilde barınma, sağlık, eğitim ihtiyaçlarının sağlanmasına yönelik özel politikalar belirlenmelidir.

İLETİŞİM ALANLARI

- Bu konuda sosyal, siyasi, STÖ, medya, akademi dünyası, yerel yönetimler gibi çok farklı paydaşlardan

oluşan ortak bir platform yaratılması ve mülteci konusunda ortak kavramsal içerik ve söylem birliği oluşturulması çok önemlidir.

- Bu söylem birliğinde, hukuksal alanda iç hukuk kurallarına uygun ifadeleri kullanma zorunluluğu haricinde, mültecilerin ulaşması gereken tüm insani ve sosyal haklara vurgu yapacak, hak ihlallerinden oluşan koşullarda farkındalık yaratacak ve bu kişilerin insan hakları paydasında ele alınmasının altını çizecek ifadelerin/kavramların olması gereklidir.
- Özellikle mültecilerin çok yoğun olarak yer aldıkları bölgelerde, bu kişilerin aracısız bir şekilde net ve doğru bilgiye erişim kaynaklarının sağlanması hayati öneme sahiptir. Ortadoğu'dan gelen özellikle Suriyeli mülteciler için bilgi kaynaklarının çeşitlendirilmesi, haberlere erişim konusunda alternatifler sunulması, özellikle Anadolu Ajansı tekelinin kırılması önem taşımaktadır. Bu konuda Arapça ve Kürtçe yayın ve doküman konusu, mültecilerle iletişim kanallarının açık olması ve süreklilik sağlanması açısından çok önem taşımaktadır.
- Hükümetin Suriyelilerin oradan çıkmasına neden olan savaşta müdahil konumda olduğunun mültecilere anlatılması da diğer bir odak alanı olmalıdır.
- Mülteciler konusunda kamuoyunda farkındalık yaratacak şekilde etkinlikler yapılması çok önemlidir. Türkiye'ye Suriye'den ilk mülteci kafilesi, 5 yıl önce

29 Nisan 2011 tarihinde gelmiştir. Bu tarih ile birlikte 20 Haziran Dünya Mülteciler Günü gibi özel tarih ve günlerde toplumda farkındalık yaratmak amacıyla geniş kapsamlı etkinlik ve çalışmalar planlanabilir.

TOPLUMSAL CİNSİYET ALANI

- Mülteci kadınların karşılaştığı her tür şiddet, tecavüz, baskı gibi konulara yönelik olarak tam koruma sağlanacak kadın sığınma evlerinin sayısının artırılması çok önemlidir.
- Tutum belgesi ve üretilen politikalar mutlaka cinsiyetlendirilmiş bir formata sahip olmalıdır. HDP'nin bu alanda ön açıcı bir siyasi duruşu temsil eden kimliğine istinaden, mülteci kadınlarla ilgili olarak geliştireceği politikalarda beklenti çıtası daha yüksek tutulmalıdır.
- Suriyeli kadın ve kız çocukları ile gerçekleştirilen birlikteliklerin gerçekte evlilik olmadığından hareketle, bunların evlilik olarak adlandırılmaması konusunda söylem birliği oluşturulmalıdır. 18 yaşından büyüklerle yapılan birliktelikler de hukuken evlilik olarak kabul edilmemektedir. 18 yaşından küçük kişilerle yapılan evlilikler ise tamamen çocuk istismarı kapsamında ele alınmalıdır.

- Aynı şekilde mülteci kadınlarla yapılan çok eşli birliktelikler konusunda da evlilik ifadesinin kullanılmaması önem taşımaktadır. Bazı akademisyenler bu tür birlikteliklere zorlanan kadınların durumunu **ücretsiz ev ve seks işçiliği** olarak tanımlamakta, bu ilişkileri ağır emek ve beden sömürüsü olarak değerlendirmektedir.
- Bu kadınlara evlilik akdi ile ulusal mevzuatta yer alan haklara sahip olma olanağı tanınması durumunda, evlilik kavramının kullanılması söz konusu olabilir.
- Mülteci kadınların yaşadığı çok ağır bedensel ve cinsel istismarlar devlet politikası kapsamında sessizliğe gömüldüğü için, doğru terminolojiyi kullanmak siyasi duruşu sergilemek açısından çok önem taşımaktadır.
- Özellikle 18 yaş altındaki mültecilere, yani çocuk mültecilere uygulanan baskı ve istismarlar bazı bölgelerde **pedofili network'ü** haline dönüşmüş durumdadır. Buna dikkat çekecek uygulamalara öncelik verilmesi gerekmektedir.
- Yeni çıkan 'Yabancılar ve Uluslararası Koruma Yasası' çerçevesinde, Türkiye'nin kadına bakış açısındaki ikiyüzlülüğü görmek mümkün olmaktadır. Yabancı erkeğe kendi ülkesinde resmi olarak gerçekleşmiş bile olsa sadece tek bir eşini Türkiye'ye getirme hakkı tanınırken, çocuklarla ilgili kısımda ise bütün eşlerinden olan çocuklarını getirme hakkı verilmektedir. Bu tamamen erkek egemen bir bakış açısıdır.

İkinci ve üçüncü eş konumunda olan mülteci kadınları koruyan başka ülke mevzuatları incelenerek, bu koruyucu maddelerin Türkiye'ye adapte edilmesi ile ilgili çalışmalar yapılmalıdır.

- Kimsesiz çocukların güvenliği ve temel insani haklara erişimi konusunda etkili politikaların geliştirilmesi en zaruri alanlardan birini oluşturmaktadır.

AB İLİŞKİLERİ

- AB ile yapılan pazarlık ve gündeme getirilen konular çerçevesinde yapılan eleştirilerin büyük bir kısmının sadece hükümeti eleştirme şeklinde algılanması, durumun analizini ve çözüm odaklı düşünme yaklaşımını olumsuz etkilemektedir. Bu eleştiri ve karşı duruşlarla eş zamanlı olarak, mülteci hakları ile ilgili sorunların gündeme getirilmesi ve hatta bunlara yönelik çözüm önerileri konusunda onlarla diyaloğa geçilmesi büyük önem taşımaktadır. Aksi takdirde yapılan eleştiriler, hukuksal zeminleri veya insan haklarını kullanmak ve geliştirmek olarak değil, sadece AKP Hükümeti'ne muhalefet etmek şeklinde yorumlanmaktadır.
- AB ile yapılan ve 2017 yılında yürürlüğe girecek olan 'Geri Kabul Anlaşması'nın bir yıl öne çekilmesi ile ilgili yasa çıkarılması konusunda HDP'nin gereken muhalefeti güçlü bir şekilde yapması gerekmektedir.

HDP
HALKLARIN DEMOKRATİK PARTİSİ

- Sağlanacak olan parasal desteğin ulusal ve uluslararası uzman STÖ'lerle yürütülecek projeler kapsamında kullanılması ve şeffaflığı konusunda ısrarcı olunması büyük öneme sahiptir. Şeffaflık konusunda, alanla ilgili tüm paydaşların bir araya getirilmesi ve bütünsel bir yaklaşım ile devamlılık arz edecek sistemlerin kurulması önem taşımaktadır. Mevcut yapıda, şeffaflıktan bu denli uzak bir konumda, AB'den sözü edilen paraların gelmeme riskinden dolayı, hükümetin bu konudaki duvarlarının yıkılma olasılığı yüksektir.
- Vize serbestisi bağlamında talep edilen koşullar çerçevesinde 3. ve 4. blokta yer alan şartlar çok iyi analiz edilmelidir. Bu bloklarda yolsuzluklar ve insan hakları ile ilgili pek çok şart yer almaktadır. Bu koşullardan biri BM-MYK'ne kapıların açılması ve bu alanda rahat çalışılmasının garanti altına alınması ile ilgilidir.

HDP'NİN MÜLTECİ STRATEJİLERİ VE POLİTİKALARI NASIL OLMALIDIR?

- Mültecilik konusunu ulusal siyaset arenası içinde ele alarak değerlendirmek ve bu konuyu gündelik siyasetin öncelikli konularından biri haline getirmek zorunludur. Burada temel amaç, mültecilik konusunu

bölgesel kısıt ve sınırlardan kurtararak ulusal bir platforma taşımak ve meselenin Türkiye'nin meselesi olduğunu anlatabilmektir.

- Mültecilerle ilgili politika, uygulama ve tutumları sadece eleştirel bir yaklaşımla ele alarak değerlendirmek, sorunlu alanlara dikkat çekmek, yanlışların altını çizerek yorumlarda bulunmak yeterli değildir. Mültecilerin haklarını savunan ve bu haklara erişimi sağlayacak çözüm önerilerini üretmek de elzemdir.
- Mültecilerle ilgili olarak geliştirilecek ve uygulamaya konulacak her strateji ve politikanın, mevcut koşullardan kopuk olmaması, etkinlik sağlanması açısından zaruridir. Mülteciler de bizimle birlikte insan hakları, hukuk sistemi, yargı bağımsızlığı gibi pek çok konuda mevcut sistemin çöküşü ile muhatap olmaktadır. Dolayısıyla sunulacak çözümlerin de bu gerçeklerin ışığında belirlenmesi gerekmektedir.
- HDP'nin bu konudaki çalışmalarında, mültecilerle ilgili her koşulun aslında Türkiye topraklarında yaşayan nüfusu yönetmeye dair politikaların bir parçası olduğunun göz önüne alınması ve buna bağlı olarak çözümlerin bütünsel bir çerçevede belirlenmesi gereklidir.
- Mültecilerle ilgili her tür söylem ve eylem planlarının sadece Suriyeli mültecilerle sınırlı tutulmaması, Afganlı, İranlı, Iraklı ve Afrikalı mültecileri de kapsa-

yacak geniş bir perspektif ve kapsamda oluşturulması HDP'ye yönelik beklentiler arasında öncelikli olarak yer almaktadır.

- Mültecilerin geri dönme olasılıklarının ve taleplerinin az olacağı verileri göz önüne alındığında, bu kişilerin önemli bir kısmının kalıcı olacakları gerçeğinden hareketle uzun vadeli kalıcı ve sürdürülebilir politikalar üretilmesi önem taşımaktadır. Eğitim, sağlık ve istihdam konularında yerel halkın da mağdur edilmeyeceği çözüm odaklı politikaların geliştirilmesi gereklidir.
- HDP'nin mültecilere yönelik stratejilerinin, sadece Saray'ın Suriye politikasına yönelik yanlışlar üzerinden kurgulanmaması, mevcut durumun analizine bağlı olarak şekillendirilmesi beklentisi yüksektir.
- Mültecilerle ilgili olarak kullanılacak terminolojinin oluşumundan, 'regülarizasyon' standartlarına kadar her alanda genel ilkeler oluşturulması ve HDP'nin tüm bunların sözcüsü olması konusu da son derece önemlidir.
- Mültecilerle ilgili belirlenecek ve uygulanacak olan politikalarda şeffaflık ilkesi temel değerlerden biri olarak benimsenmelidir.
- HDP'nin mülteci politikaları konusunda etnik ve dini temelli ayrımcılık yaptığı şeklindeki algının her tür iletişim kanalı aracılığıyla değiştirilmesi önem taşımaktadır.

HDP
HALKLARIN DEMOKRATİK PARTİSİ

- Suriye'den gelen Filistinli mülteciler de çok zor şartlarla karşı karşıyadır. Suriyeli mülteciler için tanınan 'Geçici Koruma' statüsünün, sadece Suriye vatandaşı olan mültecileri kapsaması nedeniyle, Suriye'den gelen Kürtler ve Filistinliler bu korumadan faydalanamamaktadır. Kürtler, bölgesel anlamda yerel yönetimlerin desteğini alabilmektedir. Filistinliler ise en zor şartlarda mücadele veren kitle konumundadır. HDP, bütünsel bir yaklaşımla bu mülteciler için de çözüm odaklı politikalar geliştirmelidir.
- Mültecilerle daha yoğun ilişkiler kurulması, sorunlarının birlikte tespit edilmesi, beklentilerinin paylaşılması ve çözüm önerilerinin yine mültecilerin değerlendirmelerine tabi tutularak hayata geçirilmesi önem arz etmektedir.
- HDP'nin sivil toplum örgütleri, basın kuruluşları, eğitim merkezleri gibi her tür yapı ve kurumla yakın temas içinde olması ve pek çok alanda uzun vadeli işbirliklerini oluşturması temel konulardan biridir.
- Tüm paydaşların mülteci konusunda gelinen duruma hassasiyetle yaklaşması ve bunun toplumsal barış zemininde çok önemli bir dinamik olduğunu kabul ederek yönetmeleri gerektiği konusunda HDP ihtiyaç duyulan alt yapıyı hazırlamalıdır.
- Akademisyenlerle kurulacak olan işbirliğinde, özellikle kavramlarda ortak tanımlara sahip paydaşlar be-

lirlenmesi çok kritiktir. AB'nin proje taleplerine cevap vermek amacıyla üniversitelerin kendi kadroları dışında kurulan, büyük fonlarla beslenen, Göç İdaresi ile birlikte çalışmalar yapan ve üniversite bünyesindeki akademisyenleri sisteme dahil etmeme konusunda direnen fason niteliğindeki 'Mülteci Araştırma Merkezleri' dikkate alındığında, akademik alandaki paydaşlar konusunda HDP'nin siyasi değerlerine uygun olması saikiyle çok seçici olma zorunluluğu doğmaktadır.

- **'Mülteciler Konseyi'** kurulması yönünde başlatılan uygulamalara gereken desteğin sağlanması HDP'nin farklılaşması adına çok önemli bir adım olacaktır. 'Mülteciler Konseyi' çatısı altında STÖ'lerin bir araya gelmesiyle sağlanacak etkileşim, hükümet politikalarına karşı geliştirilecek olan muhalefeti güçlendirme ve baskı unsuru oluşturma açısından etkili olacaktır. Sadece STÖ'lerden oluşacak bu konsey aynı zamanda siyasi ve sosyal anlamda tutum belgeleri ve yol haritaları sunma konusunda da çok büyük katkılar sağlayacaktır. Aynı şekilde terminoloji alanında da önemli çıktılar sunma potansiyeline sahip olacağı için, ortak kavram ve söylemler üretilmesine de zemin oluşturacaktır.
- Türkiye'deki mültecilerle ilgili eksikliklerden birisi de, herhangi bir alanda denetim yapılamamasıdır. Örneğin mülteci kamplarına BM-MYK dahil hiçbir

STÖ'nün girememesi buna yönelik en çarpıcı ve somut kanıttır. 'Mülteci Konseyi'nin bu anlamda denetleyici olma misyonunu da kazanması çok hayati bir noktaya işaret etmektedir.

- Türkiye'deki mülteci kamplarının yönetimini, yönetmeliklerden aldığı yetki ve dev bir bütçe ile gerçekleştiren ve bu kamplara BM-MYK yetkililerini dahi almayan AFAD'ın, mültecilerle ilgili bu alandan çıkarılması, kendi kuruluş amacına uygun olarak doğal afetlerle ilgili operasyonel alanlara çekilmesi ve kampların şeffaf bir sistemle denetlenebilir hale getirilmesi gerekmektedir. AFAD'ın yetkileri, bütçesi ile birlikte yerel yönetimlere devredilmelidir.
- Mülteciler alanında belirlenecek olan politikaların öncesinde, Türkiye genelinde yapılması şart olan 'İhtiyaç Analizi' (needs assessment) çalışması, hem büyük fotoğrafın görülmesi anlamında, hem de belirlenecek politikaların gerçekçi ve ihtiyaç bazlı alt yapılarla desteklenmesi kapsamında çok önemli bir süreçtir. Bu çalışmayı paydaşları bir araya getirerek ve genel koordinatör olacak şekilde yapabilecek tek kurum BM-MYK'dir. HDP, BM-MYK ile bağlantıya geçerek, süreci başlatacak bir etki yaratabilir.
- Hükümetin Suriyelilere verilecek haklar konusunda muhalefetin engel teşkil ettiği yönündeki tutumunu boşa çıkaracak şekilde HDP'nin bir tutum geliştirmesi çok önemlidir.

HDP
HALKLARIN DEMOKRATİK PARTİSİ

- Mülteci konusunda en kritik şehirlerin yerel yönetimlerinde DBP'li belediyelerin güçlü olması HDP açısından sinerjik bir etki alanı oluşturma potansiyeline sahiptir. Van, Ağrı, Şırnak ve Mardin illeri gibi mülteci coğrafyasında çok önemli olan iller başta olmak üzere, tüm belediyelerde 'Mülteci Merkezleri' kurulması çok önemli ve gereklidir.
- Mülteci hakları konusunda en yoğun ihlallerin yaşandığı 'Geri Gönderme Merkezleri'nin her açıdan teknik ve idari olarak takibe alınması, denetimlere açık hale getirilecek olan politikalar için baskı unsuru yaratacak örgütlenmeler oluşturulması gereklidir. Öte yandan 2010 yılından bu yana Kobane ve Telabyad istisnaları dışında, Türkiye'nin sınır kapıları kapalıdır ve insanlar kaçakçılar aracılığı ile ülkeye gelmeye çalışmaktadır. Onlarca insan sınırlarda asker kurşunu ile ya ölmekte ya da yaralanmaktadır. Hükümet çevrelerinden iddia edildiği gibi bir 'açık kapı' politikasının olmadığının anlaşılması için gerekli çalışmalar yapılmalıdır.
- Türkiyelilerin ve Suriyelilerin ortak yaşadığı sorunlar söz konusudur. Bunların başında polis şiddeti gelmektedir. Her tür ortamda çok ağır şiddete maruz kalan Suriyelilerin yanı sıra, hem işkence ile hem de silahla öldürülen Suriyelilerin de sayısı giderek artmaktadır. Aynı şekilde Antep ve Urfa'da IŞİD tarafından öldürülen Suriyeli gazieteciler de faşizm tara-

fından desteklenen eylemlerle yaşamlarını kaybetmişlerdir. Bu ve benzeri saldırıları/kayıpları ortak acılar ve sorunlar paydasında birleştirerek, kamuoyunda bu konsept bağlamında paylaşıp, iki farklı kitlenin maruz kaldığı sorunların pek çoğunun aynı nedenlerden kaynaklandığına vurgu yapılması çok önemlidir.

- Bir diğer ortak sorun alanı da keyfi gözaltına alma ile ilgilidir. Mültecilerin toplumsal yaşam içinde yer almalarına engel olan bu korkular aynı zamanda toplumsal birlikteliği de olumsuz yönde etkilemektedir. İnsanların Arapça konuşmaktan korktuğu, kadınların anlaşılmasın diye başörtülerini farklı şekillerde taktıkları bir toplumsal yaşam zemininde gündeme gelecek olası çatışmaları önleyici politikalar geliştirilmelidir.